

Secolul 20

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PREZENTAREA ARTISTICĂ
GETA BRĂTESCU

Coperta

Populația Lisabonei aclamă
Junta Salvării Naționale care
a răsturnat regimul fascist în
Portugalia

Secolul 20 Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU,
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, MIHNEA GHEORGHIU,
DAN HĂULICĂ REDACTOR-ŞEF, ȘTEFAN AUG. DOINAȘ REDACTOR-ŞEF ADJUNCT,
GEORGETA HORODINĂ, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA,
ALEXANDRU BACIU SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

3

[158]
1974

SUMAR

CEL DINTĂI PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

NICOLAE CEAUȘESCU VOCAȚIA UNIVERSALITĂȚII

Diffuziunea internațională a operei Președintelui Nicolae Ceaușescu.
Mărturie culesă de Teofil Bălaj ● 11

SECOLUL 20: Dialogul continuu ● 16

LITERATURA ȘI EVENIMENTUL IMPERATIVUL LIBERTĂȚII PORTUGALIA

MIHNEA GHEORGHIU: Acum, Lusitania ● 22

ANTÓNIO DE SPÍNOLA PORTUGALIA ȘI VIITORUL

fragmente, în românește de Carmen Opreș ● 30

POEME LUSITANE

MANUEL ALEGRE: *Cîntec peninsular*; FIAMA HASSE PAIS BRANDÃO: *Bărți noi*; MIGUEL TORGA: *Dies irae*; DAVID MURÃO FERREIRA: *Litania pentru umbră*; ALEXANDRE O'NEILL: *Poem prea puțin original despre frică*; NATALIA CORREIA: *Tinguirea sușetelor tinere cenzurate*; HELDER MACEDA: *Fragment de poem*; CRISTOVAM PAIVA: *Să nu fug, poeme, în românește de Roxana Eminescu* • 43

CLIMAT DE APOTEOZĂ, un film al zilelor Eliberării — aprilie-mai 1974
JOÃO ABEL MANTA: desene satirice interzise de cenzură, publicate după răsturnarea regimului fascist

POLIPTICUL SAN VICENTE, de Nuño Gonçalves, imagini din capodopera artei vechi portugheze

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU Secolul 20

HÉLÈNE TOURNAIRE: *Democrația și opțiunile unei vechi civilizații*; *Cele patru chipuri ale Portugaliei*, corespondență din Paris • 60

CLÁUDIO TORRES: *Întîlnire cu libertatea*, corespondență din Lisabona, • 66

DINAMICA REALISMULUI ÎN PROZA LATINO-AMERICANĂ

GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ: *Inecatul cel mai frumos din lume*, în românește cu un comentariu de Victor Ivanovici • 71

MANUEL SCORZA: *Bat tobele pentru Rancas*, fragment de roman, în românește de Angela Teodorescu • 80

CRISTINA HĂULICĂ: Manuel Scorza — între document și baladă • 86

MARIO VARGAS LLOSA: *Pantaleon și vizitatoarele*, în românește cu o prezentare de J. Popeangă • 88

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

«Eroica» de Laurențiu Fulga în versiunea rusă (de Tatiana Nicolescu);
O revistă americană despre scriitorii români contemporani (de Petronela Negoșanu);

CEL DINTÎI PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

« Jur că îmi voi face întotdeauna
datoria cu cinste și devotament
pentru strălucirea și măreția
națiunii noastre socialiste, a
Republicii Socialiste România! »

NICOLAE CEAUȘESCU

ניקולאי צ'אושקו

נשיא הרפובליקה הסוציאליסטית הרומנית

הוצאת ניקולאי

NICOLAE CEAUȘESCU

FOR A
POLÍTICA DE PAZ
Y
COLABORACIÓN
INTERNACIONAL

NAGEL

NICOLAE CEAUȘESCU

FOR A
POLICY OF PEACE
AND
INTERNATIONAL
COOPERATION

CEAUȘESCU

analyses the theses of the Romanian
foreign policy

NAGEL

synthèses

mai 1971

299

LA ROUMANIE VOUS PARLE
NICOLAE CEAUȘESCU
Le programme de l'édification de la
SOCIÉTÉ SOCIALISTE

IZABRAVA
DELA SAVREMENIH DRŽAVNIKA

NIKOLAE ČAUŠESKU

MEĐNARODNA POLITIKA 1970.

FOR A
POLICY OF PEACE
AND
INTERNATIONAL
COOPERATION

NAGEL

Nicolae Ceaușescu

Rumänien auf dem Weg des Sozialismus

Reden - Aufsätze - Interviews

Mit einem Vorwort
von Waldemar Besson

ROMANIA'S CEAUȘESCU

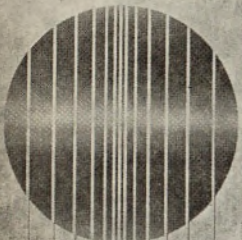
DONALD CATCHLOVE

Heinz Siegert

CEAUȘESCU

Management
für ein modernes
Rumänien

C. Bertelsmann

IZVORNA
DILA SAVREDAH DRZAVNA

**NIKOLAE
CEAUȘESCU**
MEDUNARODNA POLITIKA 1970.

Nicolae Ceaușescu

**SVILUPPO
ECONOMICO
E DEMOCRAZIA
SOCIALISTA
IN ROMANIA**

Nicolae
CEAUȘESCU

El pensamiento
de paz
de una
sociedad
contemporanea

Nicolae Ceaușescu

**Der rumänische
Standpunkt**

Thesen zur nationalen
und internationalen Politik

La pp. 4, 5, 6, 7, 8 și 9:
coperte și ilustrații din
operele tovarășului Nicolae
Ceaușescu, precum și din
lucrările dedicate Președin-
telui României, apărute în
editurile «Seghers» — Paris,
1970. «Il Calendario del
Popolo» — Milano, «Me-
dunarodna Politika» — Bel-
grad, «Rombach» — R.F.G.,
«Otawa» — Finlanda, «Pa-
ris-Manteau» — Belgia,
«Russel Press Ltd.» și
«Abacus Press Ltd.» —
Anglia, «Kobunsha» — To-
kyo, «Paralelo» — Brazilia,
«Juarez» — Argentina, și
altele.

**NICOLAE
CEAUȘESCU**

**Romania
taistelussa edistykseen,
yhteistyön ja rauhan
puolesta**

ニコライ・セウシェス
グオ・ディミトロ
ロ・デ・ミトロ

はだしのダリ

現代東欧文学全

深海の放浪

CEAUSESCU

Nicolae
CEAUSESCU

PARA

ONDE

VAI

A

ROMÂNIA

رومانی
باحقایق
وارقام

The Man, his Ideas, and his
Socialist Achievements

Presented by STAN NEWENS

Spoksrman Books

Price 7

Nicolae Ceaușescu, addressing the youth in November 1964.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

平和と国際協力の政策 草野信一訳

ニコラエ・チャウシェスク

ルーマニア社会主義共和国大統領ニコラエ・チャウシェスク

La pp. 10 și 15, câteva din ultimele aparții în limbi străine ale operelor Președintelui Ceaușescu: « Opere aise » Tokio, 1974, și « Scritti scelti », volumul II, 1974, apărut la Milano

PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU

« Astfel de oameni apropie popoarele »

VOCAȚIA UNIVERSALITĂȚII

S-a vorbit și se va mai vorbi încă multă vreme despre unul din marile adevăruri ale istoriei noastre, poate cel mai simplu de reținut pentru străini, adevărul că poporul român a avut parte de-a lungul a două mii de ani, în momentele hotărâtoare pentru destinul său, de contribuția unor personalități care au știut să-i întrerupeză în cel mai nalt grad aspirațiile și tăria, găsind drumul cel mai drept — chiar și atunci când acesta lu a fost și cel mai ușor — către împlinirea mai binelui Țării.

Acest adevăr și-a pus pecetea privilegiată și pe pagina de istorie pe care și-o scrie astăzi poporul român.

Succesele importante obținute de România modernă în construirea bazei materiale a socialismului, politica externă activă și realistă, promovarea unei colaborări multilaterale cu toate țările socialiste, dezvoltarea relațiilor cu celelalte țări ale lumii — indiferent de orinduirea lor socială —, activitatea susținută pe care o desfășoară în organizațiile internaționale, participarea activă la dezbaterea tuturor problemelor majore ale contemporaneității, vizitele efectuate în alte țări și numeroasele întâlniri de la București ale conducătorului partidului și statului nostru, tavorășul Nicolae Ceaușescu, cu

eminente personalități ale vieții politice internaționale, au contribuit în mod constant la creșterea prestigiului Republicii Socialiste România în lume.

Răspunzând unelor mersu mai larg al cercurilor opiniei publice internaționale față de realitățile românești de astăzi, în ultimii ani au fost organizate peste hotare numeroase acțiuni complexe — atât în cadrul oficial pe care îl oferă documentele de colaborare economică, cultural-artistică și științifică existente în prezent cu peste 120 de țări — cât și în afara acestora, dar în același spirit al necesității unei cit mai bune cunoașteri reciproce, al întăririi încrederii și cooperării.

În mod firesc, dezvoltarea multilaterală a României contemporane a sporit și condițiile necesare unei creșteri potențiale a contribuției sale la crearea și schimbul de valori materiale și spirituale cu alte țări.

Circumscriind principiilor fundamentale de politică externă pe care le promovează România în relațiile sale cu toate statele lumii, activitatea externă din domeniul cultural-artistic și științific a cunoscut, la rândul ei, o confirmare edificatoare a justei cooperării guvernului român, potrivit căreia fiecare țară — mare sau mică — poate și trebuie să contribuie prin eforturi și valori specifice la dialogul bi și multilateral al țărilor lumii.

Un larg ecou și efecte pozitive de durată asupra întregii activități externe a țării noastre au avut-o volumele de articole și cuvîntări ale tovarășului Președinte Nicolae Ceaușescu, publicate în edituri de prestigiu din numeroase țări, precum și volumele biografice rezervate vieții și activității conducătorului partidului și statului nostru, semnate de publicști cunoscuți și puse la dispoziția cititorilor lumii în principalele limbi de circulație internațională.

În anul 1970 a apărut la editura franco-elvețiană «NAGEL» volumul Pentru o politică de pace și cooperare internațională, cuprinzând o selecție de texte esențiale din articolele și cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu pe teme de politică externă a României.

La puțină vreme după apariția acestui volum, l-am reîntîlnit la București pe editorul Louis Nagel.

L-am întrebat cum a fost primit de către cititorii străini volumul pe care îl lansase cu cîteva luni în urmă.

«Faptul că după versiunea franceză, apărută în preajma vizitei pe care președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a făcut-o în primăvara anului 1970 în Franța — mi-a răspuns Louis Nagel — au mai apărut două versiuni: engleză și spaniolă (aceasta din urmă în două ediții, ultima cu prilejul vizitei în unele țări ale Americii Latine), explică convingător, după părerea mea, marele interes cu care a fost primit primul volum de texte esențiale ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu despre politica externă a României (...). Acordul unanim cu tezele exprimate de autor, în cele mai diferite domenii ale vieții internaționale, eficacitatea soluțiilor propuse pentru crearea unui climat de înțelegere și cooperare, prezentarea clară a poziției României față de realitatea lumii contemporane, toate aceste elemente au făcut din volumul «Pentru o politică de pace și cooperare internațională» o carte de largă circulație, un succes de prestigiu al editurii pe care o conduc».

Cît de întemeiate erau concluziile editorialului acestui prim volum de lucrări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, apărut peste hotare, oveau să dovedească în lunile următoare ecourile la celelalte volume, dintre care cel biografic Nicolae Ceaușescu — semnat de M.P. Hamelet (editura «Seghers», Paris, 1970) a fost comentat de poetul Pierre Seghers, directorul editurii pariziene în termenii următori: «Prin publicarea volumului biografic «Nicolae Ceaușescu» de M.P. Hamelet, editura noastră dă un răspuns substanțial tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane

de rolul pe care îl are în fruntea statului român Președintele Nicolae Ceaușescu, considerat ca unul dintre cei mai remarcabili șefi de state ai epocii noastre».

În anii următori au mai apărut în Europa volumele: Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese (3 volume în editura «Il Calendario del Popolo» din Milano), un volum selectiv în editura «Mejdanaradna politika» din Belgrad (Jugoslavia), unul în editura «Rombach» din RFG, unul în Finlanda (editura «Otava»), un altul: «Nicolae Ceaușescu — Scrieri politice» la editura «Paris-Manteau» din Belgia, în limba neerlandeză. În limba germană a apărut volumul biografic «Nicolae Ceaușescu — Știința conducerii pentru o Românie modernă», semnat de cunoscutul publicist austriac Heinz Sieger; în engleză, două volume (la sfîrșitul anului 1972), în Anglia, unul intitulat Nicolae Ceaușescu — Ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului (Editura «Russel Press Ltd.») și cel de al doilea Ceaușescu și România (Editura «Abacus Press Ltd.»), a cărui realitate a fost publicată la începutul anului 1973.

Dar interesul pentru Românie și pentru președintele ei nu s-a limitat la țările continentale europene.

Editura japoneză «Kabusha», din Tokyo, a publicat încă acum trei ediții din volumul Nicolae Ceaușescu — România — pentru o politică de pace și cooperare internațională, editura «Judeza» din Argentina a publicat volumul Nicolae Ceaușescu — filozofia de pace a unei societăți contemporane, în colecția «Destinul naștrilor», a editurii «Paroleas» din Brazilia a apărut volumul Încoro se îndreaptă România. Tot în America Latină a văzut lumina tiparului, în toamna anului trecut, la Lima (Peru) volumul de articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu: Norme și relații pentru pace și cooperare mondială. Casa de editură «Berthian și Cohens» din Israel a tipărit volumul Nicolae Ceaușescu — omul și politica sa.

Recent s-a anunțat apariția, în Turcia, a unui nou volum cuprinzînd pagini reprezentative din articolele și cuvîntările președintelui Nicolae Ceaușescu. În introducerea volumului se prezintă cititorului turc principalele momente ale vieții și activității tovarășului Nicolae Ceaușescu, consacrate edificării unei lumi mai bune și mai drepte, cauzelor păcii și colaborării internaționale.

«În cuvîntările și articolele președintelui Nicolae Ceaușescu este oglindită întreaga politică internă și externă a statului român. De aceea — conchide autorul — acestea prezintă o mare importanță pentru orice om animat de idealurile păcii, dezarmării, ale asigurării unei vieți mai bune în întreaga lume».

Acestor apariții din ultimii ani se adaugă pregătirile avansate ale altor care de editură din mai multe țări preocupate de a pune la dispoziția cititorilor noi volume asemănătoare, corespunzînd continuiei creșteri a ariei interesului pentru realitatea românească și pentru activitatea Președintelui Nicolae Ceaușescu.

Transcriem cîteva aprecieri care au însoțit apariția volumelor amintite: J.B. DEROSSEL, profesor de științe politice la Sorbona, spune (cînd a apărut în librărie franceze, volumul biografic «Nicolae Ceaușescu», semnat de publicistul M.P. Hamelet și însoțit de ample extrase din opera președintelui) că acest volum «iluminează viu drumul parcurs de un remarcabil militant revoluționar al epocii (...). Președintele Nicolae Ceaușescu, pentru care francezii nutresc o adîncă admirație. Este un lucru firesc, pentru că, se știe, poporul francez a fost totdeauna foarte sensibil față de marile figuri de luptători pentru cauza libertății».

WALDEMAR BESSON, profesor universitar, autorul prefeței la volumul apărut la editura «Rombach» din RFG, relevînd «rolul hotărîtor de importanță politică mondială pe care conducătorul român îl are în actuala etapă a luptei dintre progres și reacție, spune că «acest bărbat de stat care se află la prima linie a politicii mondiale (...) a resimțit din cea mai fragedă tineră legătură cu patria sa, ca o forță politică esențiale

ală. Tot atât de curînd el s-a legat foarte strîns și de programul comunist, cîrîna l-a rîmas credincios.

GOICHI KUSANO, publicist japonez (traduc_ăturul volumului «O politică de pace și colaborare internațională», cuprînzînd lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu apărute în Japonia în 1971 și reeditate în 1972 și 1974), adăuga la rîndul său: «Investit cu cele mai înalte răspunderi în partid și în stat, Ceaușescu are posibilitatea de a-și pune în valoare puternica sa personalitate, slujindu-și cu pasiune și talent patria. Popularitatea și simpatia de care se bucură atît în țara, sa cît și peste hotare, sînt o recunoaștere a meritorilor sale excepționale, a inteligenței și energiei creatoare pe care le dedică poporului său, ideilor nobile ale progresului și păcii».

DONALD CATCHLOVE, scriitor englez (autorul volumului biografic apărut în editura londoneză «Abacus Press Ltd»), a fost în România și l-am cunoscut în perioada în care cercetările sale asupra vieții și operei tovarășului Președinte Nicolae Ceaușescu erau încă la început.

Interesul său pentru subiectul celui dintîi volum dintr-o prestigioasă serie destinată de editura «Abacus Press Ltd» biografiilor celor mai reprezentative personalități politice contemporane era, însă, la fel de mare ca atunci, după apariția volumului, cînd toți cititorii englezi l-au putut citi impresiile: «Orice acțiune a Președintelui Ceaușescu, în special în sfera relațiilor internaționale, este urmărită cu înalt interes. Ideile sale în problemele dezarmării mondiale, în problemele general-europene și în legătura cu desființarea barierelor care separă omenirea, cîștigă un auditor tot mai vast».

Pe bună dreptate, D. Catchlove a reținut că... «poporul român este mîndru de a avea un asemenea conducător».

Profesorul universitar PIERRE HASSNAIRE constată, la rîndul său, că «Personalitatea președintelui Ceaușescu apare în lumea politică de azi ca o revelatoare chințesentă a expresiei de voință, demnitate, curaj și responsabilitate (...). O astfel de personalitate are de îndeplinit un rol esențial, acela de a exprima aspirațiile unui popor pentru care cuvîntul independență este un sine qua non al existenței sale naționale, al dreptului de a-și hotărî singur destinul și a-și clădi un viitor pe măsura virtuților sale».

Activitatea internațională a Președintelui Nicolae Ceaușescu face obiectul unor aprecieri asemănătoare și din partea profesorului italian CARLO SALINARI, semnatarul prefețelor celor două volume de articole și cuvîntări apărute în Italia (România pe drumul construirii socialismului și al luptei împotriva imperialismului, și Scrieri alese): «Ceea ce susține Nicolae Ceaușescu — arată profesorul italian — este o concepție profund etică, umană, asupra relațiilor internaționale, din care trebuie excluse definitiv recurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, pentru transpunerea în viață a unui sistem de colaborare în cadrul căruia egalitatea în drepturi, dezvoltarea economico-socială și libertatea fiecărui stat sînt fie condiția egalității, dezvoltării și libertății tuturor celorlalți».

Și Carlo Salinari continuă: «Am fost încurajați să publicăm un nou volum de scrieri și cuvîntări ale Președintelui Nicolae Ceaușescu pentru că atît tozele sale în ceea ce privește construcția societății din România, cît și poziția în problemele vieții internaționale au trezit un viu interes în Europa și în lume. Și, personalitatea strălucită a secretarului general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, se reflectă puternic în toate sectoarele determinante ale progresului și avansării României pe calea construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, în promovarea unei politici externe bazate pe cunoscutele principii ale coexistenței pașnice, avînd ca scop primordial pacea și securitatea tuturor națiunilor».

... «Întruchipînd dintotdeauna un militant, șeful Statului român a rămas un om de omenie — notează M.P. Hamelet în volumul biografic publicat la editura «Sghers», din Paris. Destinul lui de luptător care și-a consacrat întreaga viață binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate și simplitate. Orice împlinire cu el devine un moment de neuitat prin libertatea de spirit și independența care îl guvernează. Astfel de oameni apropie popoarele».

... Acestea sînt și gîndurile noastre.

TEOFIL BĂLAJ

DIALOGUL CONTINUU. Consacrat de vechii greci și transmis mai departe ca o fertilă «maieuică» în procesul perfecționării personalității umane, dialogul este investit astăzi cu atribuțiile unui factor decisiv în propășirea întregii omeniri. Sub influența mijloacelor moderne de circulație rapidă și a exploziei informaționale, dialogul și-a extins sfera de la indivizii la popoare, accelerând ritmul comunicării între ele, stimulând schimburile materiale și spirituale și, implicit, conștiința nevoii de colaborare din ce în ce mai strânsă, ca o condiție a împlinirii aspirațiilor comune spre pace și progres. Au devenit cu totul anacronice fașă cu transformările social-politice contemporane, impulsionate de spectaculoasele cuceriri tehnico-științifice din ultimele decenii, orice inerție, ignoranță, indiferențismul și izolaționismul — iar dacă undeva se vor mai fi manifestând, nu sînt decît stigmate ale rămîinerii în urmă, consecințe nefaste ale acelei subdezvoltări datorate împrejurărilor istorice vitrege ale exploatarei și dependenței colonialiste, din care atîtea națiuni se eliberează abia sub ochii noștri.

Apropiatul bilanț al celor 30 de ani de la Eliberarea noastră înșine va avea de consemnat la loc de frunte prestigioasa afirmare a României pe arena internațională, confirmată tocmai prin întregirea unui dialog de o înțelegere și un dinamism fără precedent. În condițiile create de hotărîrile Congresului al X-lea al Partidului, de mobilizare a energilor interne pentru fûirarea societății socialiste multilateral dezvoltate în lumina aplicării consecvențe la realitățile noastre a principiilor marxiste-leniniste de edificare revoluționară a unui viitor mai bun, România s-a impus ca un partener demn și loial în cratice politice de anvergură ca și în tranzacțiile economice. Inițiativele sale diplomatice constructive în toate marile forumuri ale lumii, insuficiențe de dorința îmbunătățirii stării și climatului actual, sînt contribuții unanim recunoscute la lărgirea contactelor mondiale și democratizarea relațiilor dintre state, indiferent de mărime, de potențial și aranjamente geografice, pe criteriul respectării suveranității și independenței naționale. Promovînd dialogul echitabil și reciproc avantajos, România își îndeplinește totodată îndatoririle de exponență a comunității țărilor socialiste, de a se situa ferm în avangarda propășirii umanității, pentru lichidarea înăpoierei acolo unde ea persistă, pentru o mai justă repartitie a bogățiilor pămîntului în vederea stingerii focarelor de conflict, de susținere, spre a descuraja definitiv orice eventuale răbîfniri ale tendințelor perimate de dictat și intervenție cu ajutorul forței în existența altora.

Ceea ce dă strălucire și cheazăuiește izbînda acestei orientări a politicii românești este activitatea neobosită, clarvăzătoare și suplă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării, îndreptată spre intensificarea legăturilor cu toate celelalte popoare, spre găsirea și fundamentarea formelor cît mai eficiente de colaborare și consolidare de punți trainice în scopul valorificării optime a resurselor proprii de tot felul. Desele sale întîlniri cu conducătorii altor state, discuțiile și tratativele angajate prin prezență personală în cele mai diverse zone ale globului, furnizează de fiecare dată noi dovezi despre caracterul creator al participării noastre la amplul dialog contemporan în sprijinul întăririi încrederii popoarelor în posibilitatea emanipării lor impetuoase sub semnul coexistenței active, aptă să deschidă tuturor multiple căi de a se înțelege și de a-și da măsura, în deplină egalitate, la îmbogățirea civilizației și culturii mondiale.

Împreună cu întreaga suflare românească, slujitorii scrisului de la noi au urmărit plini de satisfacție itinerariile președintelui Ceaușescu în Europa ca și în Africa, în Asia, în America latină sau în Orientul Apropiat, privind rezultatele vizitelor sale cu legitimă mîndrie putem spune chiar cu orgoliu, justificat odată mai mult de conștiința faptului că sporirea audienței României în lume mărește șansele producțiilor specifice literar-artistice de a se înscrie în competiția valorilor universale. Competiție înseamnă, evident, nu numai satisfacerea dorinței spontane de a trezi acouri cît mai întinse și mai numeroase, de a fi cunoscuți și participări cît mai departe. Ea presupune în egală măsură modelarea necontenită a unor antene de recepție adecvate, rafinarea permanentă a capacității de informare și înțelegere, ținerea la curent riguroasă cu tot ce e nou și emilient pe plan mondial, încît eforturile noastre originale de gîndire și creație să se situeze fără ezitări în orbita celor mai avansate preocupări, să poarte amprenta exigențelor epocii, să respire competență și autenticitate în sesizarea și încercarea de a răspunde, de la orizontul românesc actual, problemelor cu care este confruntat omul de prezentîndi. De aici, necesitatea crescîndă a fundamentării unei viziuni din ce în ce mai cuprinzătoare și mai pătrunzătoare asupra fenomenului străin în totalitatea sa.

Cum își desfășoară activitatea în acest perimetru, «Secolul 20» se inspiră nemijlocit din promptitudinea, eficacitatea și înalta responsabilitate politică a dialogului continuu susținut de țara noastră pe vaste incinderi ale globului. Selecția materialului tradus și prezentarea sa dintr-un unghi de sinteză, ambia de a descifra în complexitatea manifestărilor estetice mai vechi sau mai recente perspectivele

de durată, construind panorame tematice cu funcție orientativă, generalizatoare, de stringență actualitate, au enorm de cișugat, în temeinicie și putere de convingere, din piașarea întregului efort interpretativ la nivelul și în contextul acestui dialog. Ca atare, s-a urmărit programatic depășirea acelei optici rutiniere de a măsura dimensiunile culturii universale după tradiționalele repere europene, îndreptînd atenția publicului nostru cititor și spre spațiile altor continente, posesoare de viguroase resurse, capabile să prolifereze și să mărească evantaiul valorilor în lume. Am dedicat numere Fanfiei, Italiei, dar ne-am deplasat simultan de pe țărmii islandezi către inima Persiei, din Africa neagră în Japonia, în pas cu direcțiile de extindere a raporturilor țării noastre. Am însoțit solia de pace a președintelui Ceaușescu din toamna trecută în Cuba, Costa Rica, Venezuela, Columbia, Ecuador și Peru printr-un somptuos tur de orizont latino-american. La completarea aceluiaș itinerar prin vizita în Argentina din primăvara acestui an, revenim — după un excurs canadian — în spațiul sud-american, a cărui explorare rămîne plină mereu de cele mai fascinante surprize. O surpriză cu adînci semnificații s-a produs într-o altă parte a lumii ca urmare a apariției la Lisabona în ziua de 22 februarie a cărții generalului António de Spínola, *Portugal e o futuro*, declanșînd o furtună politică cu repercusiuni sociale ce depășesc premisele acelei cărți. Credincioși idealului de a surprinde imediat tendințele înnoitoare oriunde se produc, de a acorda credit moral manifestărilor decise democratice, credem că vom fi în asentimentul elitelor înfățișîndu-le fragmente ilustrative din cartea ce a dat naștere fulgerător așa numitului «episod Spínola». Mai este un argument: cînd unui teoretician al «mass-mediei», redus de efectele secundare și superficiale ale invadării lumii cu imagini, întonează prohodul cărții și al lecturii, întîmplarea aceasta vine să probeze încă o dată forța de șoc intactă a literiei tipărite, cînd exprimă pulsul fierbinte al contemporaneității. Chiar pentru cei care nu au abandonat o asemenea convingere, reînprospătarea ei din cînd în cînd apare tonică și stimulativă. Trăim o epocă grăbită, ale cărei dimensiuni în vertiginosă modificare reclamă, pentru a se realiza plenar, cunoașterea aplicată, asimilarea și sinteza dialectică, de unde și cerința unui permanent dialog, peste graniți și îngrădiri de moment. Virtuțile dialogului se sprijină desigur și pe aceea că evocă etimologic noțiunea Logosului, care înseamnă cuvînt, dar și rațiune, ordine. Așadar, *dia-logos* — prin cuvînt, la triumful rațiunii, a unei ordini superioare de înfrățire a popoarelor și bunăstare.

LITERATURA ȘI EVENIMENTUL

Minuto zero: o "regime" vai cair

Minuto zero: «regimul» va cădea. Moment dramatic și istoric în care lăcepe pentru poporul portughez o nouă etapă de viață adăvrăită.

Este espantoso documento fotogrático documenta toda a emoção e expectativa popular na hora H da queda do chamado Estado Novo: um minuto depois, segundos talvez, sairia do quartel da GNR no Carmo o carro blindado onde se escondia o prof. Marcello Caetano, que acabava de cair com

o seu Governo e com o Regime que oprimia o País há quase cinquenta anos. Neste momento dramático e histórico, que o nosso repórter fixou com enorme realismo, começava para o povo português uma nova etapa de esperança numa vida verdadeiramente nova

Cîntarea melancolică, de «saudade» — singura vorbă din lume care traduce exact «dorul» nostru, — pe care lungii generații lusitane o repetă și o îmbogățesc, păstrîndu-i însă forma poetică-muzicală fixă, se numește «fado» și se poate asculta oriunde, precum flamenco-ul în Spania. Doi ghitaristi și o cîntăreță drapată în șalul negru tradițional, o ofereau, în orice seară, în acele mici restaurante din orașul vechi, turiștilor temerari care se aflau în Lisabona «revoluției înflorite» din ultima săptămîină a lui aprilie 1974, cînd am trecut pe acolo. Din familia acelor cîntări a crescut și faimoasa «April în Portugalia», consacrată de glasul unei celebrități mondiale a țării portocalelor.

Fructele aurii din pomi sorbeau cu nesăț căldura și culoarea inimitabilă a unui anotimp pe care curenții reci ai Atlanticului îl amînaseră pentru sfîrșitul zodiei Tourului. Pentru că acel aprilie începe abia în luna mai, de la Cabada-rocha, al cărui far indică punctul terestru cel mai occidental al continentului european și pînă-n albia pîraielor de munte care hrănesc Tagul revărsîndu-se amazonic în mările atlantice din portul enorm al capitalei cîrmăzîi.

Orașul se întinde peste multele-i coline, cu acoperișurile lui de alune și cu puținele-i monumente glorioase care au rezistat marelui cutremur de mai de mult. Pe una dintre coline e un cîmîtir alb de marmuri, ca un orașel într-o cochetă miniatură, și se numește, bizar, Cîmîtirul «Plăcere». Dincolo de el, pe

o coamă sinistră de deal, în drum spre Estoril, răsare Închisoarea, de tristă memorie, a «poliției politice» fasciste, de unde «revoluția înflorită» i-a liberat pe deținuți, în acea explozie cu care a răsuflat, ușurat, un întreg popor, în tumultul de bucurie a cărui intensitate audiovizuală își află asemănare în peisajul portughez doar în citadela înelului de stînci, denumită «Gura Iadului», unde babuile-n spume talazul oceanului, urcînd din fundul grotei spre soare. Acolo, lîngă superbul orașel Cascais.

Portughezii sînt serioși și sensibili; ei nu se exprimă-n firea expansivă iberică. Un exemplu diferențial: se dau și aici lupte cu tauri, dar uciderea animalului în arenă e interzisă. Ei nu iubesc sîngele și moartea. Gloria inimii lor e fado-ul, iar mîndria zilelor de azi e sfîrșitul celor 50 de «ani negri», ca un răspuns solar al strigătului din grotelile Închisorii: «sfîrșiți odată cu trecutul negru!».

Eroii forțelor armate purtau, pe străzi, fiecare, cîte o goroașă roșie, în țevă puștii.

Pentru că era vremea goroafelor și a portocalelor, atunci, cînd a fost să fie un nou «April în Portugalia».

Et în Lusitania ego! În acel Atunci care se numește Acum și cu care începe ziua care se numește Mîine.

Imagem expressiva do entusiasmo das pessoas que ocorreram ao Rossio

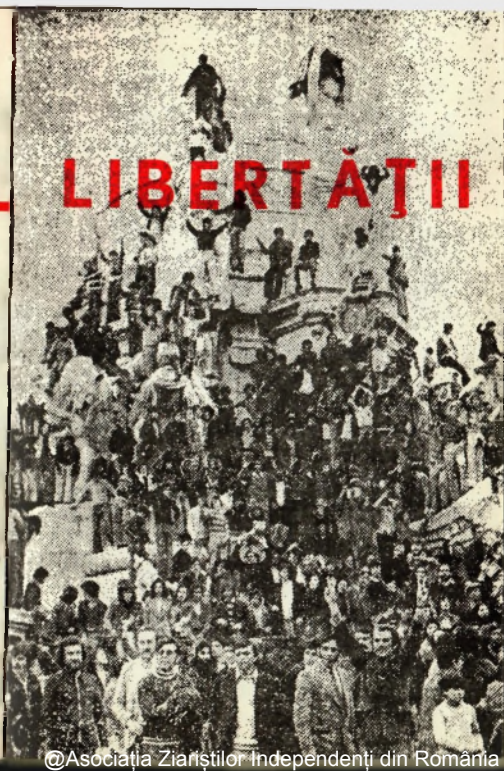
CLIMA DE APOTEOSE IMPERATIVUL

O PRIMEIRO DE JANEIRO
MANIFESTAÇÕES DE 1.º DE MAIO

28-1-1974
O PRIMEIRO DE JANEIRO
**EM TODO O PAÍS O POVO PORTUGUÊS
ACLAMA A JUNTA DE SALVAÇÃO NACIONAL**

CAXIAS CAIU
LIBERTOS OS PRESOS
DETIDA A DGS/PIDE

28-1-1974
O PRIMEIRO DE JANEIRO
**Manifestação de fé e confiança da população do Porto
na Junta de Salvação Nacional**

@Asociația Ziarștilor Independenți din România

ANTÓNIO DE SPINOLA

PORTUGALIA ȘI VIITORUL

Clasă de ordine
Căminul din orașul
Pontevedra (provincia de Ourense)
care a devenit un centru de
Portugalia

PORTUGALIA ȘI VIITORUL

O carte este de multe ori un răspuns. Dar apariția ei este determinată de o rațiune nu întotdeauna evidentă și, de aceea, îndemnul care a generat-o poate scăpa cititorului — chiar și unuia dintre cei mai receptivi la mesajul conținut în paginile ei.

Într-adevăr, o carte poate răspunde: unei aspirații estetice, pe care autorul vrea s-o vadă materializată; sau unei tensiuni spirituale care încercă astfel o ieșire sau o izolarea celui ce-și reprimă propria dramă; sau necesității sociale de a semăna ideii, ascultînd de nobilul impuls de a nu lăsa să piară ceea ce poate fi de folos omenirii. O carte răspunde de asemenea imperativelor dreptului la informare, drept pe care complexitatea crescîndă a lumii contemporane îl situează în primele rînduri ale drepturilor omului. O carte poate constitui un răspuns dat acelor principii de viață socială și politică care apar ca o sfidare a faptelor și oamenilor. Și un asemenea răspuns devine cu atât mai imperios necesar atunci cînd această sfidare creează riscul de a zdruncina echilibrul opiniei publice sau de a o călăuzi în sens contrar interesului general. În acest ultim caz cartea apare ca instrument al unei dezbateri care nu trebuie refuzată celor ce doresc în mod onest să se lămurească asupra valabilității concepțiilor potrivnice. Ea apare astfel ca un răspuns dat conștiinței aceuia care o scrie și care-și îndeplinește pe această cale o datorie civică și o obligație morală față de țara sa și față de compatrioți.

De ce a fost scrisă această carte?

... Nu putem năzui la elevare spirituală îndepărtîndu-ne de posibilitățile pe care ni le oferă viitorul. Trebuie să fim realiști fără să abdicăm, tot așa cum trebuie să fim pragmatici fără a înceta să fim portughezi.

Această carte a fost scrisă dintr-un imperativ moral, al unui om care nu se poate resemna la tăcere. Pe temeliiile moștenite de la trecutul istoric se ridică în fața noastră un viitor de prosperitate pe care trebuie să-l construim. Tocmai pentru a apăra aceste temelii se zbate națiunea, și, dacă nu putem accepta ideea irosirii în van a altor sacrificii, cu atât mai puțin putem admite să mergem astăzi la moarte pentru ca mâine să mergem din nou.

... Trăim într-o epocă mult prea frămîntată, pentru ca, înainte de a publica o carte de doctrină, să nu meditam adînc încercînd a desluși în

* António de Spínola, *Portugalia a o futuro, Arcádia, 1974, fragmente*

ce măsură răspunsul dat de glasul conștiinței va găsi în societate ecoul dorit sau dimpotrivă va contribui la agravarea confuziei. Această întrebare ne-a urmărit permanent și, hotărîndu-ne să publicăm paginile de față, am cîntărit cu maturitate problemele suscitade de împrejurările pe care a trebuit să le înfruntăm în timpul unui mandat de guvernare într-o provincie de peste mări. Ar fi fost desigur mult mai comod și mai conform obiceiului să optăm pentru tăcere, dar intervine aici obligația morală de a aduce în dezbatere ideile care au stat la baza unor soluții aplicate cu incontestabil succes.

Portugalia trăiește azi fără îndoială unul din momentele cele mai grave, dacă nu cel mai grav din istoria ei, căci niciodată perspectivele nu au fost atât de nebulose cum sînt cele ce stau acum în fața noii generații. În toate timpurile poporul portughez a luptat pentru independență politică, pentru ca națiunea să fie un stat și pentru ca legile să fie naționale. Totuși, astăzi, această problemă se pune în mod diferit și mult mai serios. Fără a merge prea departe cu analiza unei întregi mentalități în plină evoluție, fenomenul migratoriu este firește reflexul actualui crize, demonstrînd evidența faptului că independența politică a încetat să mai fie aspirația cetățeanului obișnuit. Portughezul animat de stimulul supraviețuirii nu mai ezită să schimbe legile proprii țării cu legile unei țări străine, renunțînd astfel la drepturile sale cetățenești în favoarea propriei bunăstări, deci trebuie să recunoaștem că atitudinea psihologică cea mai generalizată este tendința de a căuta în afară ceea ce nu se poate găsi în interior. Dezertarea psihologică a noii generații este alarmantă: chiar dacă rămîne grupată în jurul unei organizații politice, nu aceasta este opțiunea sa mentală. Și, astfel stînd lucrurile, ne aflăm în fața primului simptom al primejdiei ce amenință esența națiunii. Dar nu numai atât. Sutele de mii de emigranți își creează legături în interiorul noulor comunități. Sînt integrați, sînt adoptați și chiar asimilați. Eforturile depuse pentru a menține legăturile cu Patria-mamă nu sînt suficiente și mulți revin după ani, mai curînd turiști în vacanță decît fiu risipitori întorși acasă, dezvăluind în obiceiuri și în modul lor de viață că, în fond și de fapt, nu mai sînt portughezi, ci și-au pierdut trăsăturile proprii națiunii. Acest tablou înfățișează clar criza de supraviețuire socială prin care trecem, criză care se proiectează asupra esenței însăși a națiunii. Poporul, realist, cu inteligența lui uneori ingenuu, emigrează. Aceasta este dovada evidentă că va trebui să vedem faptele în lumina unui spirit nou. Va trebui să înțelegem lucrurile astfel, căutînd în popor definiția națiunii, în loc ca în numele și pe seama lui, să îngăduim elitelor să poarte polemici sterile,

acelor elite care, așa cum arată istoria, nu au apărut întotdeauna adevăratele interese ale maselor.

În popor se află de fapt rezervele morale ale națiunii. În sensul unificării acestui popor în vederea apărării propriilor interese trebuie căutată soluția la problemele prezentului. Pentru aceasta se impune ca punerea în ecuație a problemei naționale să se facă pe baza unui nou spirit de unitate, o unitate clădită pe prosperitate, conviețuire și participare, și nicidecum postulată dogmatic de litera legii.

Să analizăm separat cele două obiective ale statului: supraviețuirea și prosperitatea, pentru a le găsi un numitor comun.

... În epoca în care trăim a supraviețuirii înseamnă pentru un stat a păstra, în strînsă interdependență, o personalitate proprie și o capacitate de acțiune și de a reacționa. În sensul de a-și menține libertatea de acțiune care să-i permită existența, prin posibilitatea de a interveni în curențele de relații dintre state. A supraviețui implică deci a dispune de posibilități crescînde și de capacitatea de a le valorifica, cu alte cuvinte de resurse materiale și umane — demografice, intelectuale, tehnice și productive — și de aptitudinea de a le dezvolta în ritmul cerut de evoluția celorlate state; și bineînțeles un minimum de forțe morale ca suport al dezvoltării propriilor resurse.

Putem conchide de aici că valorificarea crescîndă a tuturor resurselor, precum și folosirea lor judicioasă, sînt condiții ale supraviețuirii, cu atît mai imperios necesare cu cît dimensiunile politice ale statului sînt mai mici. Nu putem uita că lumea este o societate de state, în care fiecare importă anumite fluxuri și exportă altele; tocmai înserarea lor corectă în echilibrul general este cheia supraviețuirii statelor mai mici. Este cazul să subliniem aici importanța echilibrului între proveniența și destinația acestui schimb, pentru a evita primejdia înstrăinării resurselor. În cazul nostru, dirijarea fluxului într-un singur sens și folosirea incompletă a capacității noastre creatoare ne poate duce pe drumul dependenței pînă la dispariție, fără măcar să putem păstra o aparentă individualitate politică.

Dar obiectivul unui stat nu este numai de a supraviețui, ci și de a prospera și, prin aceasta, trebuie să se înțeleagă satisfacerea permanentă și completă a necesităților crescînde ale membrilor săi. Într-o lume în continuă schimbare, unde necesitățile materiale și solicitările de ordin social și spiritual cresc în progresie geometrică, prosperitatea se traduce prin răspunsul adecvat dat acestui proces în termenii bunei stări, înțelegîndu-se prin aceasta echilibrul pe care fiecare trebuie să-l afle între energiile consumate în munca de fiecare zi și gradul de satisfacere pe care produsul acestei energii îl oferă.

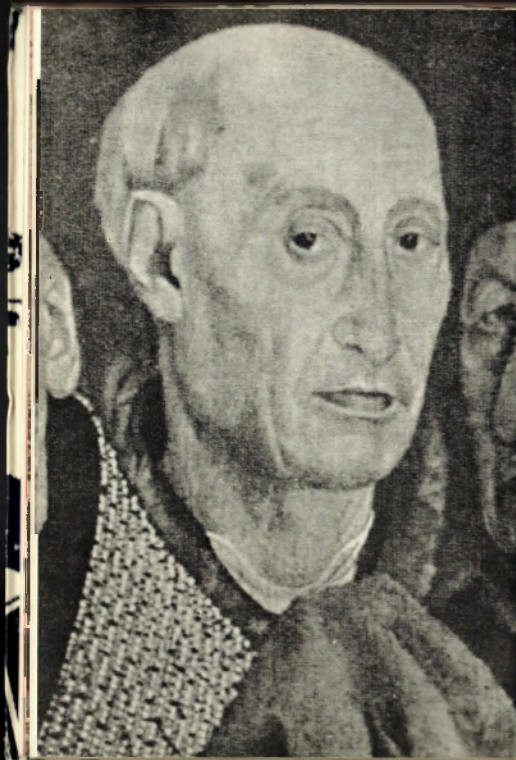

Políptico San Vicente e opera majoră a realismului lusitan, un realism de o grandioasă putere portretistică, monumental în acumularea oricât de insistență a detaliilor individuale. Nuno Gonçalves, autorul acestor magnifice picturi din jurul lui 1460, a fost comparat cu Van Eyck (care călătorise în Portugalia), într-altă această artă

concentrată, plină de o imperioasă prezentă, reclamă elogiile superlative. Ba chiar, într-o asemenea confruntare—la nivelul culmilor supreme —, un istoric de artă ca flamandul Van Puyvelde conchidea tranșant în favoarea portughezului.

Va trebui să recunoaștem că în domeniul militar, drumul spre un viitor prosper de supraviețuire al națiunii trece în mod necesar prin rapida restabilire a păcii — problemă care merită să fie analizată sub multiplele sale fațete.

Purtăm în Guineea, Angola și Mozambic un război în stil nou; nu ne propunem să disecăm esența acestui stil de conflict, cunoscut sub numele de « război subversiv ». Dar este important de reținut că avem de a face cu un război total, față de care populația nu poate, chiar dacă ar vrea, să rămână indiferentă. Spre deosebire de războaiele clasice, unde populația era un factor important dar nu decisiv, în cazul de față, ea este axul și obiectivul întregii acțiuni și implicarea ei este totală, triumfând acea forță care o atrage de partea sa.

A pretinde să câștigi un război subversiv printr-o soluție militară înseamnă să accepți dinainte înfringerea, chiar dacă ar exista posibilitatea prelungirii la infinit a războiului, devenit instituție.

În virtutea tuturor acestor rațiuni, ni se pare demnă de subliniat observația că, această problemă, dată fiind esența ei internă, va trebui rezolvată în primul rînd prin mijloace interne. Trebuie să reținem că dacă aspectele externe se arată împovărătoare, deoarece creează posibilitatea ca unele interese străine să profite de pe urma rezolvării problemelor pe cale internă, totuși soluția dată din interior poate avea consecințe externe binefăcătoare în momentul în care vom prileji altora raționamente de alt ordin, deschizînd alte perspective și putînd primi chiar ajutoare, pînă acum ignorate de noi din orgoliu, pentru a evita umilinta refuzului.

... Nu sînt de acord cu teza istorică după care situația noastră în teritoriile de peste mări nu ar fi altceva decît repetarea unui fenomen: căutarea echilibrului mondial de forțe cu prețul teritoriilor portugheze din Africa, teză care ar simplifica, de fapt, totul; ar fi de ajuns să așteptăm ca fluctuațiile din conjunctura mondială să schimbe actuala distribuție a forțelor în balanță, pentru ca în jocul lor să apară o configurație favorabilă. Ar fi astfel suficient să rezistăm pînă la o nouă schimbare a vînturilor mondiale; iar în plan extern să apărăm o teză juridică adecvată, aruncînd în joc pe arena internațională valoarea strategică a pozițiilor noastre de peste mări. Dar sînt doisprezece ani de cînd climatul se înrăutățește, cu toate eforturile imense pe care le depunem. Și, de asemenea, nimic nu pare să justifice speranța că marile puteri își vor schimba punctul de vedere, încercînd să stabilească un echilibru fără a lua în seamă provinciile noastre de peste mări; dimpotrivă, totul arată că o asemenea posibilitate se realizează numai prin ignorarea intereselor naționale.

Chiar dacă n-ar mai exista și alte rațiuni, această simplă constatare ar fi suficientă pentru a trezi îndoile asupra valabilității interpretării istorice a fenomenului pe care îl trăim. Cît despre noi, motivele care au provocat ostilitatea aproape generală și izolarea pe plan internațional se află în substratul uman al acestui fenomen, ce conferă întregii problematici în cauză o dimensiune mai amplă și mai profundă; dimensiunea pe care va trebui să construim o nouă arhitectură națională, solid fundamentată pe forța rațiunii ce decurge din integrarea noastră în realitate.

A sosit momentul să renunțăm la mituri și să înfruntăm realitatea, să stabilim granița între certitudini și îndoile, să proclamăm principiile capabile să-i unească pe portughezi. Și această unire trebuie căutată în echilibru, căci orice curent extremist, de orice tendință, apare azi ca emanamente antinațional și nu poate contribui la unificare. Portughezii nu se vor uni niciodată în jurul unor principii a căror contradicție este evidentă, și cu atât mai puțin în jurul relicvelor trecutului.

Este momentul abdicării în favoarea autenticei unități a națiunii. Nu avem nevoie de mituri, căci numai în realitatea vie a ceea ce sîntem de fapt vom putea găsi bazele unei politici naționale care să conducă la soluții autentice portugheze pentru situația critică în care ne aflăm.

Iată, în rezumat, ideile care ar trebui să stea la baza unei noi politici naționale: autonomia progresivă pînă la atingerea unei autonomii interne totale; regionalizarea structurilor la toate nivelele; reprezentarea adecvată și participarea calitativă și cantitativă a populațiilor africane la viața politică a comunității portugheze; libera dezvoltare social-culturală; disponibilitatea resurselor militare prin mobilizare civilă; securitatea populațiilor și recunoașterea deschisă a dreptului popoarelor la autodeterminare, validat autodeterminarea prin unitatea unei Portugalii într-un climat deschis și cu o fizionomie nouă.

Apărăm această teză din sentiment național și din respect față de memoria celor care și-au dat viața pe meleagurile Africii, dăruind patriei ultimul lor gînd. Este o singură cale spre a nu-i trăda: să construim în lumina unui spirit nou în pace și autenticitate o comunitate portugheză care să existe realmente, oricare ar fi statutul componentelor sale.

Dorim, mai presus de orice, ca Portugalia să fie o țară a progresului și a păcii, înglobînd ținuturi africane și portugheze prospere pe baza principiului autodeterminării și prin forța evidenței, impusă ca atare omenirii. Nu e încă prea tîrziu pentru a trece la realizarea acestui deziderat, atîta vreme cît vocea bunului simț va acoperi apologetica utopiilor și va oferi africanilor, fără a o impune, o patrie în care să se simtă într-adevăr portughezi. Pentru aceasta este imperios necesar să înfruntăm problemele fără subterfugii, să stabilim dialoguri cu africanii și, în acest caz, pacea

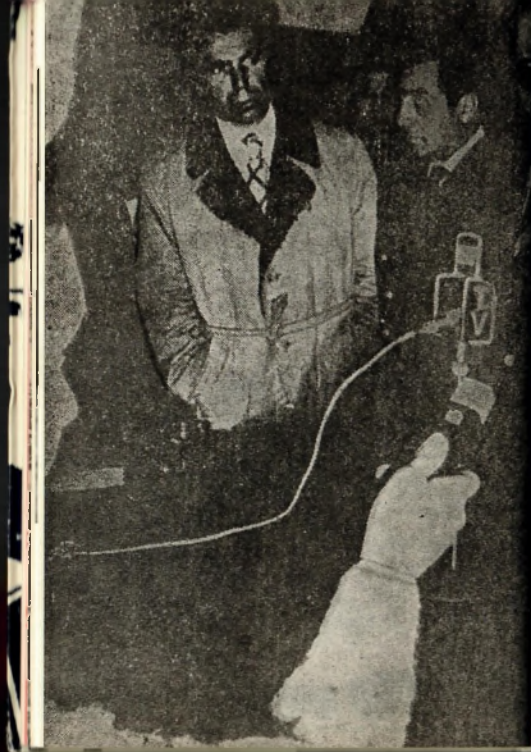
s-ar realiza de la sine și Portugalia și-ar regăsi drumul și poziția ei în Africa și în lume.

În acest context, susținem soluționarea problemei naționale pe baza unei ample deconcentrări și descentralizări a puterii, într-un climat de crescîndă regionalizare a structurilor politico-administrative a statelor noastre africane, într-un cadru cu rădăcini federative. Și dacă aceasta va fi opțiunea celor 25 de milioane de portughezi, atunci va trebui să asigurăm, în pofida extremiștilor, îndeplinirea voinței națiunii.

Va trebui deci ca, în lumina unui spirit nou, să chemăm națiunea să se pronunțe asupra drumurilor care-i vor călăuzi pașii. Spirit nou care va trebui să izvorască din acceptarea sinceră a faptului că popoarele africane aspiră la progres și bunăstare, dar în nici un caz cu obiective, principii și metode tutelare. Orice de oneste ar fi intențiile, încercarea de a guverna Africa fără participarea efectivă a africanilor sapă o prăpastie adîncă. Nu trebuie în nici un caz să ajungem la paternalism, trebuie căutate soluțiile imediate pentru problemele fundamentale de reprezentare și competență, introducîndu-se reformele necesare în expresia fără echivoc a unei autodeterminări africane prin suveranitatea națională, suveranitate care, pentru a fi autentică, va trebui să fie exercitată de africani.

Va trebui să pășim pe calea valorificării instituțiilor africane, chemîndu-le să joace un rol național; de altfel, africanii sînt perfect capabili să-și definească propriile aspirații și să contribuie cu soluții valabile la coordonarea eficace a intereselor comune. Va trebui să instaurăm o justiție socială indiscutabilă, abolind privilegiile de clasă și de grup și dînd, în egală măsură, africanilor și europenilor posibilitatea de a-și spune cuvîntul. Va trebui să acționăm în scopul unei participări active a africanilor la sarcinile politico-administrative și economice de guvernare, într-o ambianță deschisă dialogului și exprimării libere a opiniilor. Va trebui să se asigure ordinea și spiritul cetățenesc, imperios necesare într-un astfel de climat, prin intermediul unei autorități ferme, de prestigiu și obiective, care să se exercite fără părtinire, fără tendințe de personalizare, străină de orice poate crea situații nedrepte, discriminatorii sau care atentează la libertățile fundamentale. Vor trebui de asemenea evitate devierile periculoase, cărora o asemenea politică le poate servi drept pretext, apărînd principiile democratice sănătoase împotriva manevrelor demagogice ale subversiunii anarhice.

În sfîrșit, va trebui alcătuit un program concret, care să înfățișeze clar revizuirea scopurilor noastre și să explice în detaliu etapele judicioase programate: promovarea imediată a forțelor umane și instituțiilor africane, evoluția treptată spre o constituție federală, instituții democratice

Răsturnarea regimului fascist anunță un anotimp nou pentru creația artistică a Portugaliei. Publicăm aici câteva desene satirice, de pregnantă atitudine anti-militaristă, ale lui João Abel Manta, care fuseseră interzise de cenzură în 1969 și au putut vedea lumina tiparului abia în primele zile după Eliberare.

JOÃO ABEL MANTA,
desen: Discurs electoral

JOÃO ABEL MANTA : Desen

POEME LUSITANE

MANUEL ALEGRE

CÎNTEC PENINSULAR

*Că sunt aici mă doare. Și sînt de nouă sute
de ani, dar fără-a crește și fără să mă schimb.
Alta doar, mai putred.
Mă doare rădăcina înfiptă-adînc în limb.*

*A fost război și pace. Pe urmă, vremi cu soare.
S-a stins furtuna grea.
Și multe se schimbă, dar n-a fost schimbătoare
dihania enormă ce are vîrsta mea.*

*Și iar război și pace. Se schimbă-acest pămînt
în nouă sute de ani.
Eu pururi sunt același. Și-n monstrul care sînt
poate doar ochii încă mai strălucesc umani.*

*Adeseori strigat-am și n-am fost auzit,
adeseori murit-am și-am fost lăsat să mor
pe cîmpul de bătaie pe care-au răsărit
din singele meu pline și-atîtea mii de flori.*

*Am mers din loc în loc
Croiindu-mi anevoie un drum al meu, anume.
Și-am combătut statornic războiul meu de foc
De față pretutîndeni, dar n-am ieșit în lume.*

*Visat-am mii de vise, și-au fost minciuni cu carul.
Tînuind pămîntu-n palme de foame-avut-am parte.
Priviți, de nouă sute de ani eu sînt calvarul,
eu, care nu-mi știu scrie nici numele pe-o carte.*

*Erou — îmi spun cu toții — dar nu știu dac-o spun
pentru că iată: astăzi sunt mort sau încă viu.
Nu poate spune nimeni durerea-mi de nebun.
Că-n locu-acesta mi-e sortit să fiu.*

FIAMA HASSE PAIS BRANDÃO

BĂRCI NOI

Lisabona lingă mare
Barca nouă pleacă-n zare
Ai, domnișă mea frumoasă!

Lisabona are nave
Construite acum din arme

Lisabona nave are,
Construite-acum din oameni

De război e barca nouă
Arma țarina n-a săpă

De război făloasa navă
Cu bărbați pe mare-i dusă

Dusă-i barca nouă-n lume
Peste mări de arme plină

Cei plecați la bădălie
Nu știu țarina s-a săpe

Cu război în barca nouă
Au plecat bărbații mindri

Au trimis în zare barca
Plină ochi cu arme rele

Lisabona peste ape
Arme noi trimite-n zare

MIGUEL TORGA

DIES IRAE

Ținjm spre cîntec, însă cîntec nu e.
Ținjm să plîngem, însă plînsul plere.
Stația-ncuie
Cu-un deget ora noastră în tăcere.

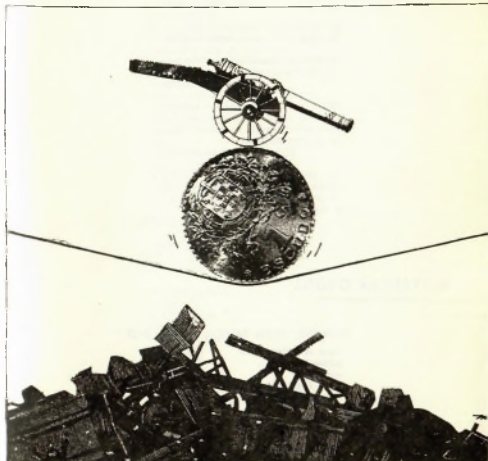
Ținjm spre strigăt, însă fără urmă.
Ținjm spre fugă, însă fuga-adostă.
Stația curmă
În astăzi vîltoarea vreme-a noastră.

• Cîntăreț popular (jogral), secolul XIV

Ținjm să amorim: doar gloanțe oarbe.
Ținjm spre moarte, însă nu se poate.
Stația-absoarbe
Vîltoarea unde sufletul se zbate.

O, vremea-aceasta vană o blestem!
Mormint de filigrane smălțuite
Exhibă viața moartă ce-o avem,
Angoase-ncremenite.

JOÃO ABEL MANTA: Desen

LITANIA PENTRU UMBRE

Nu-ntrebași nimica: sîntem înăuntru.
Zidul înghețat e, cercul greu de frig,
Și sîntem departe de izvorul vremii.
Nu-ntrebași nimica.

Goi sîntem și muși.

Botnișe au pus-o vîntului să tacă,
Și zăgaz — să-nchidă oceanul verde.

Nu-ntrebași nimica: sîntem înăuntru
Sau departe foarte.

Nu-ntrebași nimica.

Fierbere pe stradă? Melcu-n scoala lui.
Sărăcie-n casă? Hrana în vitrină.
Nu-ntrebași nimica, nu-ntrebași nimica:
Spadă grea de fulger

umbră-i neaștută.

Nu-ntrebași nimica: dezlegarea-i lungă.
Nu-ntrebași nimica: dezlegarea-i tristă.
Nu-ntrebași nimica: sîntem împotrivă
și vom pierde jocul.

Poate-i chiar pierdut.

ALEXANDRE O'NEILL

POEM PEA PUȚIN ORIGINAL DESPRE FRICĂ

Frica va stăpîni totul
picioare
ombrulante
luxul lustruit
de automobile

Va avea ochi unde nimeni nu-i vede
minute grijulii
lățuri aproape inocente
urechi nu numai în perete

dar și-n podea

în zăpezii

chiar în canale

și poate (oi grijă)

urechi în propriile tale urechi

Frica va avea totul
fantome la operă
ședințe neîntrerupte de spiritism
miracole
cortegi
fraze curajoase
domnișoare bine crescute
cate sigure de asigurări
malțioase case de toleranță
conferințe de tot soiul
congrese nenumărate
întreprinderi prospere
poeme originale
și poeme ca acesta
proiecte scîrboase
obiecte
eroi

(da, frica va avea eroii săi!)

croitorese reale și ireale

muncitori

(pea puțin)

funcționari

(muși)

intelectuali

(ciși sînt)

vocea ta poate

poate a mea

cu siguranță a lor

Va avea capitale

și zări

mulți prieteni

sărutări

îndrăgostiți palizi

amoni muți

înferbîntați

și angoasați

Ah frica va stăpîni totul

Totul

(Mă gîndesc la cite va stăpîni frica

și mie frică

adică tocmai ceea ce vrea

frica)

Frica va avea totui
aproape totul
și fiecare pe drumul lui
va ajunge
aproape toți
vom ajunge
șoareci
Da
șoareci

NATALIA CORREIA

ȚÎNGUIREA TINERELOR SUFLETE CENZURATE

Ne dau un crin și un cuțit
Și-un suflet pentru mers la școală
Și etichete ce promit
Tulpină, frunză și petală.

Ne dau o hartă-nchipuită
Cu forme de oraș sau stea
Un calendar de ebonită
Ce nu cuprinde vîrsta mea.

Ne dau cînstiri de manechin
Ca să justifice-o absență
Și-un premiu -- tot așa să fim
Fără păcat ori inocență.

Ne dau o șapcă de sofer
Ca să ne facem poze patru.
Ne dau bilete pentru cer,
Decor pe scenă unui teatru.

Pictează scăfiria goală
Cu pălăria de bunică,
Ca să nu iasă la iveală
Că sîntem singuri și aici.

Istoria explică ce-i:
O portocală fără zeamă.
Și-n van memoriei îi ceri
Cuvînte noi să-nsemne « teamă ».

Ne-așează la fereastră-n fașă,
Dar e-o fereastră fără tren,
Ca să nu știm ce dimineață
Băut-a roua din desen.

Strigoi-s foarte educați.
Noi adormim de plictiseală.
Paiate doar, care strigați
Cu vocea năclătită, goală.

Ne dau coperte de ceaslov,
Tutun și cai de teleguță,
Un pieptene, oglinda noav,
Să țesălm cite-o maimuță.

Un cui băut în scăfirile
Iar scăfirile la centură
Ca trupul nostru să nu fie
A sufletului formă pură.

Ne dau coșciug solid de fier
Cu diamante-n loc de pînte
Ca-nmormîntarea către cer
Să meargă iute, drept înainte.

Ne dau porea și jurnalul,
Un avion și-un clavecin,
Dar nu ne dau și animalul
Ce-nfige carul în destin.

Și mateloși din ceară-olbastră
Cu timbru sec pe pașapoarte.
De-aceia dimensiunea noastră
Nu e nici viață. Nu-i nici moarte.

HELDER MACEDO

FRAGMENT DE POEM

Portugalia
precoc neam între sinucigași
prin datina cea veche de a deschide drumuri
Occident
patria mea calcinată

săpînd pentru a noastră-nmormîntare
 adăposturi
 cum să-ți spun
 eu care nu știu despre mine
 pierdut în sferă
 și uluit că mai trăiesc
 cum să-ți spun
 ție și lumii întregi
 în ziua dinaintea exploziei

JOÃO ABEL MANTA: Desene

cum să îți spun că i-a-nțelegi deodată
 viața doar există
 iar restul e nimic

Ființa mea întreagă
 refuză despărțirea s-o cînte
 nu cea cuprînsă-n sînge ci
 a locului ursit
 cînd scoarța rece-a gîlei

mem 80

pe care am supus-o
nu-și poate-nvinge teama
de la-nceputul lumii
egală cu a noastră
de-a fi născut viață

O frustră necinstită iubire
care nu mai
poate sluji ființa dragă
și rușinos distruge se distruge
geloasă că vin alții
meritând
Dar
printre vechi ruine
se vor trezi din nou
curate orizonturi
și doar absența iarăși
va rămâne

CRISTOVAM PAIVA

SĂ NU FUG

Să nu fug. Orei să-i țin piept
Fără cuvinte vane, fără vise
Frivole și-alte nălăciuni.
Ci într-o moarte mai adâncă
Să mă despoil de mine și să fiu
Pe iarbă lepădat ca o cămașă
Și fără grabă să străbat potopul
Să nu mă las înfrint. Să țin piept orei
Pînă cînd fi-va zămislit, intact, poemul.

În românește de ROXANA EMINESCU

Aspecto da Rua Nova da Trindade

Zilele fierbinți ale Lisabonei: Mișcarea Revoluționară - poporul Portughez reștia din ilegalitate să-și ia în piața Rossio mișcarea de eliberare - înfrângerea de

Comício do M. R. P. P. no Rossio. No monumento ficou gravada a sigla da organização

DEMOCRAȚIA ȘI OPȚIUNILE UNEI VECHI CIVILIZAȚII

Corespondență din PARIS

Colaboratoare a revistei «*Secolul 20*» cu pagini de nobilă atitudine anticolonialistă, Hélène Tournaire practică jurnalismul și literatura ca pe un exercițiu de luciditate perpetuu îndreptat contra alibiurilor comode ale spiritului. O experiență neașteptat diversă, în geografii amelor distante, din jungla ecuatorială pînă în Manhattan, o inteligență mereu trează, capabilă de fervoare dar și de acută perspicacitate, face angajantă și vitală polemica pe care scriitoarea o duce, pretutindeni, împotriva incivităților și anacronismelor opresive: convinsă că exotismul nu trebuie să însemne amăgire sau complice înresponsabilitate ci, dimpotrivă, simț acut al adevărurilor sociale și istorice. Cu o vibranta omenie, și totodată cu o admirabilă vervă demistificatoare — la adresa prejudecăților sau a clișeelelor publicitare — Hélène Tournaire a străbătut țărîmuri îndepărtate ca India, Cambodgia și Vietnam sau Congo și Angola. Aleasă de curînd vicepreședinte a Societății Oamenilor de Litere din Franța, ea ne-a încredințat aceste pagini despre transformările recente din Portugalia, — prețioase nu numai ca o dovadă de entuziasm și solidaritate progresistă, dar și ca mărturie a unei călătorii care a putut măsura, pînă în Insulinda și Macao, himericul ambițiilor pe care se bazează Imperiul Lusitan. ».

**CELE PATRU
CHIPURI ALE
PORTUGALIEI**

Ani de zile s-au putut măslui alegerile,
dar soarele unui popor nu se poate măslui.
Ferreiro de Castro (2 mai 1974)

Anul acesta, în Portugalia, mulțimea garoafelor a fost nemaiapomenită. În piața Beira-Teja, unde-ți se cereai ochii nu vedeai decât maldăre, maldăre de garoafe. Roșii. Trezindu-se în a șasea lui zi de libertate, a fost singurul lucru roșu care s-a aflat la îndemina acestui popor al cărui oameni de patruseci și opt de ani nu stiviseră niciodată ce-i o sărbătoare de 1 Mai și nu le fusese nici măcar dac să rostească vreodată cuvintele 1 Mai. Se știe doar ce a însemnat cenzura, începând din 1926 în Portugalia lui Salazar și, din octombrie 1968, în aceea a lui Caetano. Singurele «știri» erau prezvințiile meteorologice. Toate textele ziarelor, inclusiv Mica Publicitate, trebuiau să poarte viza cenzurii. Portughezii nu au aflat, astfel, niciodată, că Parlamentul European de la Strasbourg a vorbit despre Grecia colonelor, nici că Papa s-a dus acum ciuva ani la Bombay. Cenzurate și ele pînă în 1967, rezultatele sportive nu erau date în vileag dacă învingători erau un atlet sau o echipă din țările răsăritene.

Mai puțin ipocrit decît zărele, anuarul telefonic preciza, în articolul 23 al Regulamentului, condițiile ce trebuiau respectate de abonați: dacă vorbeai de rău autoritățile sau dacă răspindeai zvonuri «vădit false», telefonul îți era suspendat pentru un timp nedeterminat. Cu alte cuvinte, înregistrarea convorbirilor particulare era, clinic legală. Și pretutindeni faimoasa P.J.D.E. (Politia Internațională și de Apărare a Statului) dispunind de douăzeci de mii de delatori, trăgea cu urechea. Era destul să rostești într-o cafeana sau într-o limbă străină cuvîntul democrație ca să fii expulzat.

Nimic deci de mirare că în cursul acestui prim 1 Mai, plin de garoafe roșii, nu a răsunat niciieri *Internaționala*. Portughezii nu-l cunoșteau cuvintele în limba lor. Numai la radio o mai auzeau în unele dimineți. Dar, firește, amputată de strofa în care se spune: «cele dinți gloanțe vor fi pentru generalii noștri».

Portughezii au avut și ei Potemkinul lor: fregata Gago Coutinho, Secunzi și marinarii de pe această fregată, au refuzat să deschidă focul, așa cum le porunceau comandantul lor, împotriva unităților care căduseră lovitură de stat de la 25 aprilie. Abia cîteva zile mai tîrziu, ei aflu la cinematograf rolul jucat de cruciștorul Potemkin, în timp ce micii vinzători ambulante îi îmbiau pe străzi, în gura mare: «Cărți interzise, cărți comuniste, cărți socialiste». Aceste cărți erau însă, de cele mai multe ori, opere clasice. Îmi amintesc că în Angola, la un librar curajoș în vitrina

cărui trona un bust al Marlenei, fiindcă poliția nu știa că înfășia tipul Repub lici Franceze, am văzut confiscîndu-se cărți de Diderot, de Voltaire, de Rousseau, și Biblia. Trebuie să fac o paranteză. Biblia era interzisă fiindcă este Cartea Protestanților și acestia dau o interpretare liberă Scripturilor. În martie 1961, trei mii de protestanți, albi, negri și mulatri, au fost măcelăriți în Africa, la Sainc-Paul-de-Luanda și îngropați cu buldozerul. Vinovați că îndrăziseră să-și aleagă religia lor. Mă aflu în acel moment acolo. Și această «noapte» a Sfîntului Bartholomeu de la tropice este departe de a fi cel mai cumplic lucru pe care l-am văzut în acea colonie. Mă gîndesc la cadavrele celor prășiți în ulei care pluteau pe valuri, la copiii de zece ani cu lanțuri la glezne.

Dar să ne reîntorcem la Lisabona, la adevărul delir al primului 1 Mai, îmbătut de miresmele garoafelor și de scînteietorului vinho verde. Portughezii trăiesc în acest moment, în același timp, anii 1789, 1917 și 1936¹.

Cu ce gînduri, cu ce stare de spirit, îndumînă tot ce li se întîmplă, atît de uluitor, fiii celei mai sărace și mai neînstruite țări din Europa? 42% de analfabeți în 1962, după cifrele oficiale. Ce străfunduri de civilizație îi vor ajuta să se adapteze la o lume democratică, fără colonii? Dar — trebuie mai ales să ne întrebăm — unde au trăit lăuntric acești oameni în răstimpul acestei jumătăți de veac de insolomie? Nu pot uita acea fîntînă de la Lisabona, din care apa țîșnește prin gura a patru chipuri umane: chipul unui alb, al unui negru, al unui galben și al unei plei roșii. Fîntînă care îți dă una din cheile cunoașterii acestui popor atît de greu de înțeles, care, în plin veacal XX-lea, încă nu s-a trezit, al cărui elan adînc s-a frînt în veacul al XV-lea, în vremea cînd penelul lui Nuno Gonçalves pîntuia privirea regelui său pe zări fără margini.

Voi lăsa pe alții să vorbească despre greutatea dezlegării problemei provinciilor de peste mări. A Mozambicului unde sud-africanii nu vor renunța, uor nicî la sistemul lor de apartheid, nici la investițiile făcute în prodigiosul complex hidroelectric în curs de construire la Cabora Bassa, nici la un foarte vechi fel de viață colonială simbolizată de hotelul Paloma, care îmbrățișează cu aripile sale golful Lourenço Marques, domină oceanul cu înaltele lui grîdini în terase și aparține rețelei hoteliere sud-africane Southern Sun. Rhodazia se va invoi la fel de greu să fie despărțită de Beira, singura ei ieșire la mare. În Angola (provincie cu teritoriu de două ori și jumătate mai mare decît al Portugaliei, pe care își trebuie opt zile să-ți străbați cu trenul de la Lobito la Texeira-de-Souza) societățile petroliere *Texaco*, *Petrofina*, *Gulf* și altele, nu vor vedea cu ochi buni o administrație care le-ar îngîdri activitățile. Din îngustul teritoriu Cabinda, devenit un nou Koweit, se vor extrage, în 1978, șaizeci și cinci de milioane de tone de petrol și, peste douăzeci de ani, o sută cincizeci de milioane de tone. Fără să mai vorbim de fierul, de arama, de manganul, de benlele și de diamantele scîrșoase în acest pîntec provincial situat la cele Patru Răsărituri, guvernate de cei patru prinți, fii ai surorii regelui, credincioși monarhului socotit buric al pîmîntului.

Acum, soarta tuturor acestor pîntecuri nu va mai ațina de hotărîrea ponticală a lui Alexandru Borgia care, în 1493, declara Africa «sferă de interes portughez». Ce delicată balanță între legitimele revendicări naționaliste africane și supraviețuirea unei metropole isovite, neputincioasă să-și integreze fiii de peste mări, nemafind în stare să-și hrănească nici pe cei din propriile ei hotare, cam două milioane din aceștia trebuind să-și câștige viața departe de patrie, printr strădui

¹ 1936, Frontul Popular din Franța.

Ceea ce mă preocupă pe mine este în deosebi reacțiunea acestui popor cînd va deveni conștient de îndatoririle libertății. Mai ales cînd va înțelege că, din cele patru chipuri, va trebui să păstreze numai unul. Pe cel de Piele Roșie (Brazilia) îl pierduse din 1822, dar nu-și dăduse seama. Păstrase mai departe obișnuința de a se socoti la el acasă din China pînă la Amazon, țară de nestatornicie oceanică, potrivită firii sale frământătoare, înclinată spre visare și aceluia *saudade* care nu este nici spleen-ul britanic, nici dorul românesc, nici nostalgia franceză. Netraductibilul *saudade* al unui popor obișnuit de atîtea vecuri să vadă pe al săi pornind spre nestatornicia descoperirilor sau a băcăliilor, spre necunoscut, fără nădeje de reîntoarcere.

De ce să pornească?

Infantele Anrique, al cărui chip austere și întunecat poate fi văzut în spatele tabloului său, Afonso al V-lea, pe politicianul lui Nuno Gonçalves — supranumit Eric Navigatorul, un navigator care nu s-a avîntat niciodată pe mare și s-a ferit încrîntat de primejdii închinat la murit fără să fi cunoscut femeia — infantele Dom Anrique, deci, ale cărui inițiale înseamnă *Asfel*, a voit ca marinarii săi să-și înfrîngă teama de promotorii necunoscuți. Astfel, călătoriile lui au dus Portugalia mai departe încă de acel regat al Preotului Ioan la care visa în zilele din urmă întreg Evul Mediu agonic. Luceferii cerului de miază-zi și nesfîrșirea pe care Dom Anrique o întrezărea, închis în sihăstria sa de la Sagres, aveau să rămînă moștenire portughezilor. Și s-a lăsat un poet care a justificat nemăsuratul imperiu: Luis de Camões. *Lusiadele* lui aparțin tezaurului omenirii prin strălucirea aproape profetică de care sînt străbătute. Însă darul pe care Camões l-a făcut propriu zis lusitanienilor a fost « sentimentul unei revelații răspîndite în Spațiu, al unei rașnări luminoase care, zdrobind încălțările și îngustimea condițiilor, a îngăduit o măsură reagică omului: o mistică a întinderilor și a descoperii: un vis treaz ». (*René, căpitanul*).

Portughezii au în sine conceptul imperiului într-o accepție deosebită de aceea a celorlalte popoare colonizatoare. La drept vorbind, ei nu sînt coloni. Evanghelizatorii cumpliti, gata să răspîndească teroarea, da, dar coloni nu. *Micii albi* portughezi din Africa sînt prea săraci ca să se poarte ca niște stăpîni. Și nu au nici măcar pofta de a o face. Fîntina cu patru chipuri are o semnificație adîncă, tradusă în viață prin încredințare. Fapte rușinoase, ca furnizarea forțată de mînă de lucru în schimbul unei redevențe lunare pe cap de muncitor, a unor cîștiguri suplimentare la traficul feroviar și tarifele vamale, și a obligației Republicii Sud-Africane de a tranzita trei sute de mii de lăzi cu citrice, pe an, prin portul Laurenceo Marquez, erau opera lui Salazar. Negri, mulatri și albi au luptat ca la cot pentru liberare.

Presiunea mișcărilor naționaliste, morții, sumedenia de morți din ultimii zece ani, au făcut — familiile, suferințele societății, economice și pe generalul Spinala, politice — să înțeleagă că ceva trebuie schimbat. Dar ce anume? Luarea de poziție a tinerilor ofițeri, de la 25 aprilie, care și-au dat seama că războiul este pierdut în Africa, s-a datorat în bună măsură temerii de a se vedea izgoniți din Guinea-Bissau așa cum au fost izgoniți din India în 1962. « Nu trebuie să mai cunoaștem umilirea suferință în Goa », a fost strigătul de alarmă și cuvîntul de ordine sprijinit de generalul Antonio de Spinala cu o idee — în cartea sa *Vitorul Portugaliei* — care a făcut să explodeze butoiul cu pulbere. Țin să subliniez: o idee. Una singură: « războiul nu poate fi câștigat cu armele ». Acest lucru, toți portughezii l-au înțeles și continuă să-l recunoască. Dar a recunoaște teritoriilor africane, teritoriului Macao și Timorului o identitate proprie, va însemna, pentru mase, mai puțin o decolonizare cît o redefinire a sentimentului național. Pentru prima oară, din veacul al XV-lea, Portugalia va avea margini vizibile și durabile.

Am fost întotdeauna umăit de faptul că, deosebit de bogată în povestiri tragico-maritime, literatura portugheză nu posedă romane exotice. Nici un Pierre

Loti, nici un Claude Farrère, nici un André Chevillon, nici un Francis de Croisset sau Henri Michaux (pentru a ne situa la toate nivelurile), printre acești infruntători de furcuni cărora un chinez, un filipinez sau un african nu le făcea mai multă impresie decît vecinii lor de etnii. Personal, nu socotesc admirabilă *Pădure virgulină* a lui Ferreira de Castro, tradusă în fragmente de Blaise Cendrars, drept o povestire exotică. Brazilia este o voce portugheză, încarnarea fîntinii cu patru chipuri, și Jorge Amado a cărui întregă operă este o manifestare de sincretism, nu va spune contrariul. La 76 de ani deci, Ferreira de Castro a putut, în balconul luncii sale de la Lisabona, din Rua Misericordia, să trăiască acest întîi 1 Mai pe care nu înceta să-l cheme.

Dacă portughezii, răspîndiți pe patru continente, nu sînt curioși de diversitățile lumii, în ce constă interesul lor adînc? Mie mi se pare că trăsura lor efectivă nu se situează niciodată acolo unde ea se desfașoară în mod vizibil. Singurul lor mare pictor, Nuno Gonçalves, a înfățișat priviri care vād dincolo de spațiu și de timp. Oriunde s-ar afla, pentru ei spațiul este lăuntric și timpul nu are nici o realitate. Portughezii nu cred în destin. În ce altă țară, o regiune moartă, fostă ca scosul din mormînt, încoronată și mîna ei puzetată întinsă pentru a fi sărutată? Cînd Sebastian a dispărut la 5 august 1578, la Alcacer-Kébir, părea firesc ca — deși tîrînăr egera mort, armata pierdută și Portugalia pradă dominației spaniole, — nimeni să nu intervină. În 1640, ducele de Braganza, preluînd sceptrul, a declarat că dacă Sebastian reapare, va fi gata să-i restituie tronul. Nimeni nu s-a mirat de această declarație. Unii îl așteaptă încă pe Sebastian.

Abia în secolul al XIX-lea, istoricul Alessandro Herculano a făcut un soi de muij liric al vieții lui Sebastian și, la prima vedere, s-ar putea crede că insulă aduse lui Herculano de școlile literare ulterioare, mai ales de curentul « înfrînșilor vieții » se datorau chipului în care istoricul își înfățișase eroul. Realitatea era alta acum. Epoca corespundea, prin independența Braziliei, cu această primă rupere a Imperiului, durere de care vizitatorii tot nu s-au vindecat.

Un autor atît de contemporan (49 de ani), acit de angajat politicește și încredzător în viitor, cum este José Cardoso Pirez simte nevoia în volumul său « Moștenitorul » să bîcui sebastianismul. El, cel puțin, nu s-a sinucis așa cum au făcut-o Antero Quental și sa Carneiro care, și ei, respingeau tradiția epică romantică. Dar ce putea fi mai romantic decit sinuciderea lui sa Carneiro care, în frac, și-a tras un glonte în cap, într-un hotel din Montparnasse.

José Cardoso Pirez atacă și pe Pessoa, despre care scrie: « Inevitabilul Pessoa. Fernando Seabra Pessoa (1888-1935), Don Sebastian al poeziei naționale! ».

Înțeleg foarte bine lîrtarea produsă lui Pirez de scriitorul socotit de străinătate drept cel mai mare poet portughez de la Camões pînă în prezent. Să înțeleagă înă și el fascinația pe care o poate suscita creatorul *stornimelor* care sub trei nume diferite: Alvaro De Campos (un liric al lumii viticole), Ricardo Reis (un diamant al limbajului, de o cultură fabuloasă) și Alberto Casiro (un bucolic) se împîrșit în trei personaje fără nici o asemănare între ele, încercînd într-o primejdioasă aventură să exprime cele patru chipuri ale Portugaliilor.

José Cardoso Pirez și mezinul său Alvaro Guerra (38 de ani) se vor mai realiza. Din nefericire, analfabetismul, napoierea intelectuală și morală a poporului lor, abrutizat de 50 de ani de dictatură fascistă, îl obligă să folosească forme pentru noi desuete, povestiri medievale cu seniori folosind dreptul lor de prioritate asupra tinerelor căsătorite. Este interesant de menționat că la Pirez, în *Moștenitorul*, și la Guerra, în *Duldi*, personajele principale sînt niște cîini feroci dresați pentru pază și vînatore. Simbolism care exprima conflictul stăpîn-sclavi, dominînd în Portugalia pînă la 25 aprilie 1974.

Nu fără emoție recitesc dedicația pe care Alvaro Guerra a scris-o pe exemplarul din *Dulăii* pe care mi l-a dăruit: «Lui Hélène Tournaire, în amintirea unei convorbiri, pentru mine, în sfârșit, libere. Prietenia lui Alvaro Guerra, Paris, noiembrie 1970».

Portugalia va ieși oare, în cele din urmă, din Evul Mediu. Iși va descoperi ea adevăratul, unicul ei chip? De pe acum, la Batalha unde sînt înmormîtați și infanțele Dom Anrique și Soldatul necunoscut portughez, din primul război mondial, militarii care stau de pază au două flori înfipte în șeava puștii lor: o garoafă roșie și una albă.

Exclusivitate pentru «Secolul20»

În românește de LIDA IGIROȘIANU

Mario Soares, conducătorul Partidului Socialist, actualmente Ministrul de externe în guvernul provizoriu.

30 Aprilie: Intoarcerea conducătorului comunist Alvaro Cunhal; În dreapta, aplaudind, socialistul Mario Soares

Correspondență din LISABONA

CLÁUDIO TORRÉS

ÎNTÎLNIRE CU LIBERTATEA

exclusivitate
pentru
Secolul20

Correspondentul nostru este unul dintre miile de intelectuali progresiști portughezi care, manifestându-și dezacordul față de politica guvernului fascist, a fost nevoit să-și părăsească țara. O parte din lungul exil a petrecut-o împreună cu soția sa Manuela de Barros Ferreira, în România, urmînd, aici, cu strălucire, studiul universitar. Reîntîlnirea cu patria, și cu un nou destin, de libertate, s-a petrecut semnificativ și exaltant: de la Paris, unde se găsea la 25 aprilie, Claudio Torr s venea la Lisabona cu primul avion de exilați care se întorceau în țară.

„În această clipă trecem frontiera Portugaliei, a anunțat, în difuzoarele de la bord, o voce cîntată și indiferentă, aceeași voce care, cu mult timp în urmă, te poftea să-ți iei centura de siguranță și cei treisprezece ani de exil. Abia atunci am descoperit că, în mulțimea de călători care trăgeau nervos din ultimele țigări francezești, stăpîniți încă de neîncredere și teamă, se aflau doar doi străini, două bătrînele în căutare de atracții turistice.

Cutremurîndu-se de strigătul delirant al mulțimii, avionul a aterizat curînd, în acordurile «Internationalei». Era primul avion de exilați care ateriza la Lisabona după douăzeci și cinci aprilie. Șocul produs de noua realitate nu poate fi descris. Dintr-o țară mahorită, locuită de oameni cu călăușul în gură, Portugalia s-a transformat într-un strigăt de speranță. O societate care părea condamnată la sufocare și neputință a dat dovezi de extraordinară inteligență și voință de nezdruclinat. De la a zi la alta, o lume care părea resemnată, nepăsătoare, circumspectă, lipsită de încredere în sine și ignorându-și drepturile, s-a trezit aplaudîndu-i pe răzvrătiți, ajutîndu-i pe subversivi și îmbrățișînd carele de luptă. Și apoi a defilat cu seninătate și entuziasm, exprimîndu-și imensa bucurie și emoția nestăpînită, aprobarea fără rezerve a hotărîrii militarilor revoluționari. Acolo unde aproape totul părea înrobît de dictatura spoimei, înfloresc acum garoafa — simbol al victoriei.

Grație experienței trăite, cadrele forțelor armate, ofițerii inferiori și soldașii, au putut să se smulgă de sub influența ideologiei colonialiste care le fusese impusă în școală și la cazarmă și să înțeleagă pe deplin cauza dreaptă a mișcărilor de eliberare și imposibilitatea supraviețuirii militare a războiului. Îndărătnicia fascismului destituit a legat strîns obiectivele centrale ale revoluției: lichidarea colonialismului și distrugerea fascismului.

Entuziasmul manifestat de masele populare pe străzi, la locurile de muncă, în organizațiile sindicale, în serviciile publice, a asigurat, într-o primă fază, bazele pentru distrugerea politică a principalelor instituții fasciste. Grandioasa manifestație de la 1 Mai a fost dovada imediată a capacității de a-și exercita libertatea, pe care o redobîndește un popor strivit timp de cincizeci de ani de un regim de teroare. Libertatea cuvîntului, libertatea de asociație, sînt astăzi o realitate; mai mult decît atît, sindicalismul spontan a inițiat o experiență de autogestiuie în serviciile publice și în unele întreprinderi, mai cu seamă în cele legate de mijloacele de informație.

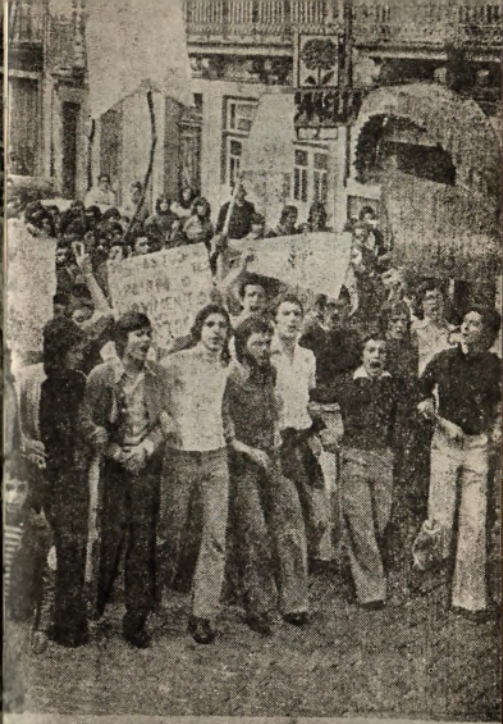
Pare întemeiată speranța că un asemenea drum este ireversibil. Dar sîntem încă departe de neutralizarea materială a pilonilor sociali și economici ai fascismului: dominația burgheziei senioriale persistă. Libertatea a fost cucerită și va putea fi menținută și lărgită, dar fûurirea democrației politice abia a început. Forțele populare și organizațiile lor revoluționare trebuie să învețe acum s-o consolideze. Răzvrătirea a fost înfaptuită. Revoluția rămîne de înfaptuit. Țara a atins nivelul ei cel mai scăzut de umilință și mizerie. Poporul îi revine datoră de a lua destinul Portugaliei în propriile sale mîini. O dată pentru totdeauna. Un întreg popor va fi acum responsabil, sau va învăța să fie, o colectivitate înrobîtă va trebui să se transforme într-un popor de oameni liberi, capabili să-și construiască viitorul pe temelile acestui prezent de ruine.

Pentru mine, ca pentru miile de exilați, momentul acesta înseamnă întoarcerea, reîntegrarea într-o țară recucerită. Aducem cu noi nu numai dorul. ci și, mai ales, experiența multor ani trăiți în țări diferite, prietenia și dragostea altor popoare. Aducem cu noi posibilitatea de a crea noi punți de cunoaștere și înțelegere reciprocă.

În românește de CARMEN OPRIȘ și ROXANA EMINESCU

Guimăres — tineri manifestanți
aclamînd Junta Salvării Naționale

GUIMARÃES — Manifestantes percorrem a Rua de Santo António clamando a Junta de Salvação Nacional

DINAMICA REALISMULUI ÎN PROZA LATINO-AMERICANĂ

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ÎNECATUL CEL MAI FRUMOS DIN LUME

Cei dinți copii ce zăriră promontoriul întunecat și ascuns care se apropia de mare, nădăjduiră o clipă că e un vas dusman. Mai apoi văzură că nu avea nici catarge, nici steaguri și se gândiră că ar putea fi o balenă. Când rămase însă împotomolit în nisipul de la țărm și-l despuiară de tufele de sargase, filamentele de meduze și frânturile de bancuri de pești și de naufragii, numai atunci descoperiră că era un înecat.

Se jucaseră cu el toată după amiaza, îngropându-l și dezgropându-l din nisip, când cineva îi văzu întâmplător și dădu de veste în sat. Bărbații care l-au purtat la casa cea mai apropiată l-au simțit atârînd mai greu decât toți morții cunoscuți pînă atunci, aproape cît un cal, și și-au zis că plutise pesemne prea mult în derivă și avea oasele îmbibate de apă. Când îl întinșară pe jos văzură că fusese cu mult mai mare decât orice om, căci abia de încăpea în casă, dar se gândiră că înșușirea de a crește și după moarte era în firea anumitor înecați. Mirosea a mare, și numai după formă se putea ghici că era leșul unei ființe omenești, căci avea pielea acoperită de o cuirasă de peștișori și de mil.

N-a fost nevoie să-i spele fața ca să afle că era vorba de un mort străin. Satul abia de avea vreo douăzeci de case de scîndură, cu curți de piatră fără flori, înprăstiate undeva, la marginea unui cap deșertic. Pămîntul era atît de puțin, încît mamele aveau mereu grija copiilor să nu-i ia vîntul, și puținii morți pe care îi aduceau anii, trebuiau să-l arunce de pe faleze. Dar marea era blîndă și darnică, și toți bărbații încăpeau în șapte bărci. Încît, atunci cînd dădură de înecat, le-a fost de-ajuns să se uite unii la alții ca să-și dea seama că nimeni nu era lipsă.

În noaptea aceea n-au ieșit la lucru pe mare. În timp ce bărbății umbiau să aște de nu lipsa cumva cineva prin satele vecine, femeile rămăseră să îngrijească de înecat. Îi spălăra de mil cu somologae de bucșu. Îi desfilă din păr scaletii submarini și-l răzura de pești cu veștea de curățat solzii. Pe măsură ce o făceau, băgara de seamă că vegetația lui venea din oceane depărtate și din ape adânci și că vestimentele îi erau zdrențuite de parcă ar fi navigat prin labirinte de coral. Mai băgara de seamă că își îndura moartea cu bărbăție, deci nu avea chipul singuratic al înecatilor în mare și nici privirea sordidă și nevoiașă a înecatilor în flori. Dar numai când îl terminară de curățat înțelesă că adevărat ce fel de om era, și atunci îi se tăie răsuflarea. Nu numai că era cel mai înalt, mai puternic, mai bărbat și mai bine dăruit din cîți văzuseră vreodată, ci chiar când îl priveau tot nu-l puteau cuprinde cu mintea.

În tot satul nu s-a găsit un pat destul de mare ca să-l culce, nici o masă îndejuns de zdăvănă pentru priveghi. Nu l-au început pantalonii de sărbătoare ai celor mai înalți bărbăți, nici cămașile de duminică a celor mai vînjoși, nici încălțările aceleia cu talpa cea mai albă. Vrajite de urșelea și frumusețea lui, femeile hotărâți atunci să-l croiască niște pantaloni dintr-o bucată bună de veș de miză, și o cămașă din panglici de miresă, ca să-și poată continua moartea cum se cuvine. În vreme ce coseau, așezate în cerc și privind la mort între o împănătură de ac și alta, le părea că vîntul n-a fost nicicînd atît de puternic, nici Marea Carailor așa de răscălită ca în acea noapte, și bălăul că schimbările acelea aveau ceva a face cu mortul. Gîndeau că dacă bărbatul acela minunat ar fi trăit în satul lor, casa lui ar fi avut uși mai largi, tavanul mai înalt și podeaua mai temeinică, iar patul ar fi fost făcut din coaste de navă cu buioane de fier, și femeia lui ar fi fost cea mai fericită. De-atîta ascultare s-ar fi bucurat, gîndeau ele, că ar fi scos peștii din mare chemîndu-i doar pe nume, și-atîta sîrghiță ar fi pus în muncă, încît ar fi făcut să țigănească izvoare din piatră seacă, iar pe faleze ar fi putut să sîdească flori. În tăină îl asemuiau cu bărbății lor, gîndind că aceia n-ar fi în stare într-o viață să facă ce făcea el într-o noapte, și sfîrșiră prin a-i respinge. În străfundul inimii, ca pe ființele cele mai slăboănog și prăcitate cu putîniță. Prin aceea labirinte ale închipuirii răzăcu, cînd cea mai bătrînă dintre femei, care, fiind cea mai bătrînă, îl contemplant pe înecat nu atît pămîș ca cît compătimitor suspină:

— După figură trebuie că-l cheamă Esteban.

Era adevărat. Celor mai multe le-a fost de-ajuns să-l mai privească odată ca să înțelegă că nu putea avea alt nume. Cele mai îndărătnice, care erau cele mai tinere, rămăseră cu iluzia că odată îmbrăcat, culcat între flori și încălțat cu pantofi de lac, i-ar fi putut cheama Lautaro. Era însă o iluzie vană. Lîntoliul se dovedi a fi scurt, pantalonii rău croiți și cusuși și mai rău îi veniră strîmți, iar puterile ascunse ale inimii sale făceau să-l sîră nasturii de la cămașă. După miezul nopții conteniră gemetele vîntului și marea căzu în somnul de miercuri. Tăcerea sfîrși cu cele din urmă îndoeli: era Esteban. Femeile care îl îmbrăcaseră, cele care îl pieptănaseră, cele care tăiaseră unghiile și-l răsăseră barba nu și-au putut opri un fior de compătimitor cînd trebură să se resemneze a-l lăsa să zăcă pe jos. Doar atunci își obîdură seama cît de nefericit trebuie să fi făcut trupul acela nemămîntînt, dacă și după moarte îi făcea neacuză. Cît trăia îl văzură oșind să intre piezî pe uși, să-și spargă capul de pragul de sus, în vizite să rămîină în piciorae fără a ști unde să-și țină minile fragede și tandrafire de bou de mare, în vreme ce stăpîna casei căuta scaunul cel mai rezistent și-l ruga moartă de spaimă: așază-te aici Esteban, te rog mult, și el sprîjinit de perete, zîmbind, nu vă făceți griji, doamnă, stau bine așa, avînd călcîiele de carne vie și spinarea opărită de atîta repetat același și același lucru în vizite, nu vă faceți griji, doamnă, stau bine așa, numai ca să nu

pată rușinea de a rupe scaunul, și poate fără a fi știut vreodată că cei care-l ziceau nu pleca Esteban, rămîi măcar pînă se face cafeaua, erau aceiași care șopteau pe urmă s-a dus prostăluul cel mare, ce bine, a plecat totuși cel chipes. Asemenea gînduri nutreau femeile în fața leșului, puțin înainte să se crape de ziuă. Mai trîziu, cînd l-au acoperit fața cu o basmă ca să nu-l supere lumina, l-au văzut așa de mort pentru totdeauna, atît de neajutorat, atît de asemănător cu bărbății lor, că în inima lor s-au deschis primele crăpături de lacrimi. A început a susțina una dintre cele mai tinere. Celelalte, îndemnîndu-se una pe alta, trecu de la ofuri la bocete, și pe cît hohoteau, pe atît simțeau mai multă poftă de plîns, cîci înecatul le devenea tot mai Esteban, pînă ce îl plînsă atîta că se preschimbă în omul cel mai părăsit, cel mai blînd și cel mai săritor de pe fața pămîntului, bietul Esteban. Așa încît atunci cînd bărbății se întoarseră cu vesteă că înecatul nu era din satele vecine, ele simțiră un gol de bucurie printre lacrimi.

— Domnul fie lăudat — suspinară — e al nostru!

Bărbății crezură că izmenile acelea nu erau altceva decît nazuri de muere. Obosiți de întortocheatele căutări de noapte, nu voiau nimic altceva decît să scape odată de angaria cu strălîm înainte de a începe să ardă soarele acelei zile aride și fără vînt. Încorporă o năsie din resturi de trîncheți și vergi și o legă cu cele mai groase parme, ca să țină greutatea trupului pînă la faleze. Au vrut să-l atîrne de piciorae cu lanțuri o ancoră de vapor comercial ca să se scufunde cu ușurință în mările cele mai adînci, acolo unde peștii sînt orbi, iar scafandrii mor de urît, astfel încît curenții rîi să nu-l aducă înapoi la mal, așa cum se întîmplase și cu alte trupuri. Dar pe cît se grăbeau ei de tare, pe atît li se năzăreau mai multe femei, ca să piardă vremea. Umblau de colo-colo ca gămile pierdute ciugind amulete marinărești de prin lăzi, unele încurcîndu-i ici pentru că voiau să-l pună înecatului scapulare de vînt bun, alte încurcîndu-i colo, ca să-l încopcească la încheietură o brățară de găsit ceea ce bună, și după atîta du-te-de-aici, muere, stai blînor unde nu mă încurci, iacă, măică m-ai făcîd că să cad pește răposat, bărbăților li se umflă fiera de bănuile, și începură a bodogîni că la ce bun să împodobești cu atîta fărîie, de parcă ar fi iconostaul bisericii, un venetic, dacă tot aveau să-l sîie rechini, cu toate piroanele și aghiazmatrele ce le-ar putea, dar ele scormoneau mai departe prin relicvele lor de doi bani, ducînd și-ducînd altele și altele, împiedicîndu-se, în vreme ce cite păstrau pentru lacrimi le ieșeau cu suspinele așa că, în cele din urmă, bărbății răcniră că ce va să zică atîta hărmălaie pentru un mort adus de valuri, pentru un înecat al nimănui, pentru o cîlcioasă de mortăciune. Una dintre femei, jignită de atîta nepăsare, îi smulse cadavreliu basmă de pe față, atunci și bărbăților li se tăie răsuflarea.

Era Esteban. N-a fost nevoie să le zică de două ori ca să-l recunoască. Dacă le-ar fi spus Sir Walter Raleigh, pînă și pe ei i-ar fi uluit vorba-i străină, papagalul cel purta pe umăr, arhebuza de împușcat canibali, dar Esteban putea fi doar unul pe bogă, și zăcea acolo ca un pește spinos, fără cizme, cu niște pantaloni de pui de luma-proste și unghiile astea ale lui de piatră ce se puteau tăia doar cu cuțitul. A fost de-ajuns să-l ia de pe fața basmă ca să-și deie seama că el se sîia foarte, că nu era vina lui că-i așa mare, nici așa de greu nici așa de frumos, și de-ar fi știut ce avea să se întîmple și-ar fi căutat un lurt mai acuns să se înecă, serios, mi-ăș fi atîrnat chiar eu de gît o ancoră de galion și m-aș fi dus să mă arunc ca din întîmplare de pe faleze, ca să nu mă fac acum atîta deranj cu leșul asta de miercuri, cum ziceți domniile voastre, ca să nu supăr pe nimeni cu porcăriasta de mortăciune care n-are nimic a face cu mine. Era atît adevăr în chipul în care zăcea acolo, încît pînă și pe bărbății cei mai bănuitori, cei ce-și amărău mințioasele nopți ale mării cu spaima ca femeile să obosească a mai viia la ei și să înceapă a visa la

Încecă, plină și pe ei, și pe alții mai neînduplecăți, îi înfloră pînă în măduva oaselor sinceritatea lui Esteban.

Așa se întîmplă că-i făcără funeraliile cele mai minunate care se pot închipui pentru un înecat de pripas. Unele femei care se duseseră să caute flori prin satele vecine se întoarseră însoțite de altele, ce nu credeau ce le povestiseră, și acestea pleacă după alte flori cînd văzură mortul, și aduseră tot mai multe, pînă cînd au fost atîtea flori și atîta lume că abia mai aveau loc să te miști. În ultima clipă i-a durut gîndul de a-l înapola orfan apelor, și-l aleseră un tată și o mamă între cei mai buni, și alții îi deveniră frați, unchi și veri, încît printr-însul toți locuitorii satului au ajuns între ei neamuri. Unii marinari care auziră bocetele din depărtare se răstăciră, și se află că unul a pus să fie legat de arborele mare, amintindu-și de vechi povești cu sirene. În timp ce-și disputau cîntecul de a-l purta pe umeri pe povîrnișul abrupt al falezelor, bărbați și femei au avut pentru prima oară conștiința ulitelor lor trise, a curților aride, a viselor lor strîmte, în fața splendorii și frumuseții înecatului lor. Îi lăsară să cadă fără ancoră, ca să se întoarcă de va vrea, și cînd va vrea, și cu toții își opriră răsufarea în clipa cînd un vasc, cît dură căderea trupului pînă în prăpastie. N-a fost nevoie să se uite unii la alții ca să-și dea seama că acum unul era lipsă, și, niciodată nu mai aveau să fie cu toții. Dar mai știau că de atunci totul avea să fie altfel, că ușile caselor lor aveau să fie mai largi, tavanul mai înalt, podoabele mai temeinice, ca amintirea lui Esteban să se poată plimba în voie peste tot fără să se poticnească de pragul de sus și nici să nu poată murmura în vîntor a murit prostăluț cel mare, ce păcat, a murit tontul cel chipeș, căci ei aveau să vopsească fațadele în culori vesele ca să veșnicească amintirea lui Esteban. Au aveau să-și frîngă spinarea săpînd întrîn în piatră seacă și sădind flori pe faleze pentru că în zorii anilor ce vor să vină călătorii de pe marile vapoare să se trezească înbușiti de o mireasmă de grădini în largul mării, iar căpitănelul să trebuia să a coborî din cetatea sa îmbrăcat în uniformă de gală, cu astrolabul, cu steaua polară și cu salba-i de medalii căpătate în luptă, și arătînd cu degetul celei promontorii de roze din Mări Carailor să spună în paisprezece limbi, priviti colo, unde vîntul e acum așa blînd încît adoarme sub pologuri, acolo unde soarele e atît de strălucitor că florile soarelui nu știu încotro să se-ntoarcă, da, acolo, e satul lui Esteban.

În românește de VICTOR IVANOVICI

VICTOR IVANOVICI

Ultimul Garcíá Márquez: Marea și Carnavalul

Cu volumul de povestiri publicat în 1972 (*La increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada*), opera lui Gabriel Garcíá Márquez înscrie o deschidere ale cărei date reiau și îmbogățesc termenii aceleia din *Cien años de soledad*. Deschidere nu numai a universului său mental cît și deplină « hegemonie a imaginarii » (Mario Vargas Llosa), nu numai a realității fictive cît și a calei pe care elemente ale ciclului macondin sînt dirijate probabil spre multanunțatul (și multasteptatul) roman *El otoño de un patriarca*, ci și — fapt fundamental, după mine — o deschidere a peisajului: orizontul povestirilor e luminat de răsfrîngerile infinite ale perspectivei marine.

Era fatal să se îndeplinească. Fundarea satului Macondo fusese, între altele, o consecință a expediției frustrate spre mare. Prin intervenția oportună a Ursulei, răstăcirea exploratorie inițiată de José Arcadio Buendía este împiedicată să devină un scop în sine, fugarii sînt statorniciți undeva în interiorul continentului, înainte ca vederea valurilor spîrgîndu-se de tîrm să-i transforme iremediabil în hoinari. Nu la vreme, însă, ca spiritul acestora să nu fi fost atins de boala nomadismului și ca marea, condensată în imaginea enigmatică și incitantă a galeonului împotmolit în plină junglă, să nu fie pentru ei subiect al tuturor nostalgiilor și țintă a tuturor evadărilor. Spiritul înfînt versatil al fondatorilor clanului Buendía, proteismul său intelectual fantasm și, în cele din urmă, demența speculativă în care cristalizează forma de singurătate — canon și arhetip pentru o întreagă linie între descendenții săi — ce altceva sînt decît o compensație mental-imaginară pentru varietatea nepuizibilă de experiențe pe care o formă de viață marină i le-ar fi oferit?

Chiar dacă marea rămîne pentru ei numai o *forma mentis*, macondinii sînt oameni ai litoralului, mai mult, ai unui litoral anume, acela al Caraibilor. Sufletul le e stăpînit de obsesii mai vechi ca ei înșiși, ale cărmului, cum, bunăoară, amintirea corsarilor englezi ce bîntuiau această coastă în vechiul colonial, născut de vase fantomă din nopțile de veghe ale marinarilor, sau resentimentul față de țărani conservatori din Anzi ce au coborît nu o dată, în numele autorității, să le reprime vesele anarhie. Populația ultimelor povestiri ale lui Garcíá Márquez face pasul pe care cei din Macondo nu-l făcuseră și măcar că repertoriul lor de reprezentări ține de aceiași sferă, schimbarea e esențială: aceste imagini se încheagă în prezența mării, devenită acum pe deplin o formă de viață.

Cu ușurință se poate constata ponderea elementului aquatic în însăși scriitura volumului. În acele povestiri unde universul imagistic se structurează pe opoziția

mare — deșert, apa figurează sau este implicată în figura tuturor nostalgiilor pe care lipsa le face obsedante: nevia la puțină frumusețe, de flori în curțile deosebite, de fîntini care să sfîrdească piatra seacă a faledelor. Omul, ne învață psihologia modernă, e singurul animal capabil să-și satisfacă prin imagineri dorințele; cum *grano salsa* poate fi luată de bună afirmația psihanalistilor cum că această însușire stă deopotrivă la baza nevrozelor și a creativității umane. În universul său fabulos, García Márquez suprîmă mediatiile sublimării, ale investirii și reinvestirii, dorința devine direct creatoare, patologicul se transformă în miracol firesc. Iată situația confirmată în mod ironic, cu argumentele unui sceptic: « După atîția ani — cu atîtea femei ce-și doreau o grădiniță unde să se așezească flori, nu e ciudat să sîrîrești prin a simți lucrurile astea, și chiar prin a crede că sînt aievea (e vorba de un parfum de roze venind dinspre mare n.n.) — Dar îl simțim cu propriul nostru nas — așa bătrînul Jacob. — N-are a face — spuse don Máximo Gómez. În vremea războiului, cînd revoluția era ca și pierdută, dorisem atîta un general, încît l-am văzut apărînd pe ducel de Marlborough, în carne și oase. Eu l-am zărit cu ochii mei, Jacob » (*El mor del tiempo perdido*). Trimis providențial precum ducel de Marlborough, agent al materializării dorinței, e și Esteban, « înecatul cel mai frumos din lume ». Miracolul se cheamă aici clarviziune, intuiție a unei împliniri potențiale (plină și gramatical), frustrate de moarte; în timpul vegheii lui Esteban, femeile din satul unde îl aruncase apa au viziunea transfigurării realității mîzere, pe care acesta ar fi putut s-o producă: « ... atîta sîrguință ar fi pus în muncă, încît ar fi făcut să țîpnească izvoare din piatră seacă, iar pe fațete ar fi putut să se așezească flori » (*El ohogado más hermoso del mundo*). Dar minunea se mai cheamă transformare morală, sau, cel puțin, speranță.

Nu e nouă această tehnică a miracolului făcut familiar prin scrieruri — am văzut-o și în *Cien años de soledad*. E nouă însă substanța sau, mai bine zis, organizarea internă a faptelor supranaturale din volumul de povestiri: ele se întemeiază pe coincidența opuselor, pe stergerea contururilor nete, pe egalizarea contrastelor (între dorință și realizare, între proiect și fapt, între imagine și obiect, ...) și aceasta nu e fără legătură cu marul și acuatul, cu condiția să le privim nu doar ca un conștinut manifest, ca pînă acum, ci ca o realitate mai profundă și latentă. Căci într-o tipologie elementară, înfrîscănată în psihicul omenească — pe care psihanalizii nu au făcut decît să o descopere — apa este femininul, maternul, tărîmul creativității primar-biologice, dar mai ales locul unde tot ceea ce este își trăiește simultan existența și non-existența. Iată o imagine în care plozia (familiară nouă încă din Macondo) devine o placentă ce învîluie fălul lumii: « Cerul și marea erau una într-un cunșt, iar nisipurile plîjii, care scuteau în marte ca o pulbere de lumină, se preschimbaseră într-o zeamă de nămol și de scoici putrezite » (*Un señor muy viejo de alas enormes*).

Pasul către mare făcut de oamenii ultimelor povestiri ale lui García Márquez se corelează, așadar, cu o depășire de sufletească, anume către o perspectivă feminină. Nu întîmplător îngerul, emis al divinității prin excelență masculine, în tradiția iudeo-cristină (*Dumnezeu-tatăl*), cade învins tocmai în satul de la malul mării, potopit de ploaie. În conformitate cu noua viziune, Logosul masculin — asociat și adesea confundat cu dumnezeirea de către platonismul creștin — cedează locul unor forme mai organice de cunoaștere, adecvate acestui univers feminin. « Înecatul cel mai frumos din lume » este pentru copiii satului obiect de joc, pentru bărbai: cauză de neplăceri și trudi; dar revelația esenței lui de « Esteban » o au doar femeile, deșîntearea genului receptivității și al cop-pătimirii, pe calea intuiției simpatetice. În aceeași linie se înscrie și umanizarea prin iubire a lui Onésimo Sánchez, din *Muerte constante más allá del amor*. Eșuînd în calitate de mascul violator

(centura de castitate figurează virginitatea inaccesibilă, unul din atributele divinităților feminine) senzorul regresează de la dorința de posesiune către reintegrarea în somnul sinului matern. Așgînd sadul vieții vegetative a fălului, reducîndu-și contactul cu lumea la simțurile elementare, îl este dat să cunoască înlepciunea relativității incoptului. În care Eros și Thanatos, fericirea și spaima, moartea și nașterea, sînt una: « — Dă uitării cheia — zise — și dormi un pic cu mine. E bine să fi cu cineva cînd ești singur. // Atunci e îl culcă pe umărul său cu ochii țînți la roză. Senatorul îi îmbrățișă mijlocul, își ascuse fața în subsoara ei de săbîti-dune a mîntilor și sucombă spaimii. Șase luni și unsprezece zile după aceea, avea să mîoie în aceeași poziție. ... și plîngînd de ciudă că murea fără ea ».

Cu un efort minim putem imagina figura spațială « opsis-ul » (în terminologia lui Northrop Frye) pe care îl îmbracă reprezentarea în noua perspectivă. Acesta s-ar caracteriza în primul rînd prin *abolirea dimensiunii înaltului*: întregul cîdzt, uriașul Esteban întîm pe podele, Rastineuă dizolvată în intuiția fluidă, cerul confundînduse cu marea pe la mijloc. Faptul că exemplul cu care am propus fenomenul se află pe trepte de abstracțiune diferite — moral, fizic, intelectual, vizual propriu zis — demonstrează același lucru: că în cosmosul feminin diferențele se șterg, iar categoriile cu care lucrează Logosul se confundă și devin inoperante. Formele vieții sînt re-trase în *horizontală*. Horizontală care nu este haosul primordial — deși aduce mult cu el. Dovadă și faptul că verticală subzistă totuși, dar cu semn negativ: formele devin tipare. Ai zice că, obosită de a fi cu mine este, lumea își întoarce o clipă realitatea la posibil pentru ca, întîlnirile, forme care își să poată relua Creația de la capăt, și poate alfel. Acest moment privilegiat a știut să-l surprindă García Márquez, în toată fascinația sa ambiguă și bînuită.

Revenind la universul uman al povestirilor, constatăm că în cele mai multe autorul pune în scenă crîmpele de viață comunitară festivă: bîlciul cu baraca magulei șarlatan și cu bordelul nomad al candidelor prostituete Eréndira, campania electorala a senatorului Onésimo Sánchez uzînd din plin de efectele circuitului, taverna însuflețită de sosirea unor străini dorinți de petrecere, sau pur și simplu mulțimile bulzîndu-se să-l vadă pe bătrînul înger doborît de pioaie, să asiste la funeraliile înecatului Esteban ori să aspire parfumul de trandafiri exalat de mare ... Din toate acestea se încheagă un tablou în care recunoaștem cu ușurință regimul de excepție al *carnavalului*. Dintre categoriile socio-culturale, aceasta, cu suspendarea ierarhiilor în vigoare, cu duhul parodic ce o animă, cu lumea « întoarsă pe dos » și cu licența ei legiferată (« O sîrbătoare — scrie Freud — este un exces permis, adică ordonat, o violare solemnă a unei prohibiții. Oamenii comit excese nu pentru că s-ar afla, în virtutea vreunei prescripții, într-o dispoziție voioasă: excesul face parte din natura însăși a sîrbătorii »), e aceea care are cele mai serioase afinități cu o ordine feminină a lumii. Fiește că nu ne putem aștepta să găsim aici confirmată și funcția rituală a carnavalului — ce moștenește și prelungește istoricește sîrbătoarea primitivă — : Instaurarea spațiului sacru la proporțiile întregului spațiu comunitar, reintocarea în *filio tempore*, regenerarea lumii prin readucerea ei la ritmul liturgic al mitului. ... Ceea ce va descoperi analiza vor fi *gesturile* rituale cu arhetipul lor mitic, lipsite însă de semnificația inițială. Mai mult, se pare că asistăm la o demonstrație *deliberată* a lipsei de impact a divinității cu lumea povestirilor. Providențial Esteban, care ar fi putut transforma realitatea tristă a satului de pescari, este mort (el realizează cel mult o transformare a universului mental al locuitorilor). Miracolul creștin frîzează absurdul și demența: îngerul nu redă oriorilor vederea, în schimb face să le crească dinții, iar iepoștii, să le rîsară flori din plîgi.

Ansamblul semantic care va conferi coerență acestei sîrbători desacralizate, acestui carnaval cu deșîvirire profan, va avea un pronunțat caracter ludic, accen-

tuac și de scriitura detașată, lipsită de participare în strălucirea ei barocă. Și aceasta nu pentru că, așa cum presupune Mario Vargas Llosa, am asica, în povestiri, la o pronunțată estecizare a viziunii scriitoricești a .lui Garcia Márquez, ci fiindcă, în dialectica modurilor ficționale, descrisă de Northrop Frye, acestea se află foarte aproape de polul ironiei.

Cum am spus, motivele arhetipale există și trimit foarte departe, dar manipularea lor ironică demonstrează încrederea elementului mic în retorica serios-hilarului (vezi M. Buhin: *Problemele poeziei* lui Dostoevski, Univers, 1970, pp. 147 și urm). Modul în care acestea se realizează ține de sincrăz, procedeu fundamental al ironiei socratice, ce constă în confruntarea feșei și reversului lucrurilor, în dezvăluirea naturii duale a adevărului. Discursul electoral al senatorului Onésimo Sánchez conține elemente ale mitului eroului biruitor al naturii și întemeietor de civilizație (un derivat literar al acestui arhetip este Faust-bătrînul); ceea ce nu-l împiedică să fie, în ochii lui Nelson Farina « le Blacaman de la politique ». Natura divină a îngerului căzut, probată cu mișcări anapoda, este contestată chiar de slujitorul religiei: « ... dacă aripile nu erau elementul esențial pentru a determina deosebirea dintre un uliu și un aeroplan, cu atât mai puțin putea să fie, pentru a recunoaște îngerul ». Împodobirea lui Esteban, de către femeile satului, cu relicve « de doi bani », duce cu gândul la încoronarea regelui carnavalului, după cum ireverența bărbatilor, la adresa lui, amintește de detronarea carnavalească. Aceleași femei descoperă « compasiunea solemnă a naturii » (Frye) cu înecatul (« le părea că vîntul n-a fost nicidincă atât de puternic și nici Mareă Caraibilor așa de răscolită ca în acea noapte ... »), ceea ce indică arhetipul zeului muritor, a cărui moarte coincide cu aceea a vegetației, în miturile agrare; tot lor li se revelează însă și faptul că el fusese, cît trăia, « proștăul cel mare » și « tontul cel chipeș ». « Bunica cea lipsită de suflet » are ca arhetip — pare-se — zeitățile feminine ale epocii matriarhale. Diverse argumente pledează pentru această ipoteză. În primul rând absența prohibiției incestului: bătrîna trăise, după moartea soțului, cu propriul ei fiu. Proporțiile hiperbolice ale fornicăției Eréndirei fac dintr-însa o precesă a zoșei ofiindă o orgie rituală, un rit al fertilității. Însăși omorul bunicii sugerează ceremonile crude din religiile matriarhale, numite de greci « sparagmos »: sfîșierea făpturii divine de către credincioșii urmați de canibalismul ritual (reminiscențe ale « sparagmos »-ului întâlnim, de pildă, în legenda uciderei lui Orfeu de către bacante). Dar și în acest caz, sincrăza ironică — realizată aici prin confruntarea atributelor mitice ale personajului cu ansamblul discursului fictiv — dezvăluie reversul medaliei: elementele arhetipale funcționează în contextul unei societăți capitalist-mercantile, scopul « ceremoniei » este acumularea de bani.

Un alt procedeu al retoricii carnavalești, înrudit cu cel descris mai înainte, este *oxymoronul* — combinație contrastantă de cuvinte sau situații de tipul curtezana — virtuoasă, regale — sclav etc. Deosebirea între sincrăz și *oxymoron* — gravată pe o funcționalitate analogă — este de la explicit la implicit, de la analitic la sintetic. Cel mai adesea, Garcia Márquez realizează simboluri ambivalente concentrînd în același personaj două arhetipuri opuse: figura eroului se asociază cu aceea a « pharmakos »-ului (rapul ispășitor). Bunăoară Ulises, ucigașul bunicii Eréndirei posedă atributele eroului care suprimă monstrul feminin și eliberează victima (structura Perseu Gorgona-Andromeda), omor ce figurează impunerea societății și ideologiei (mitologiei) patriarhale asupra celei matriarhale, dar apare în același timp și ca « rap ispășitor »: Eréndira îl părăsește și fuge cu « comoara » monstrului. În aceeași postură, de victimă a unei nenorociri absurde, inexplicabile și nemeritate, se află și îngerul captiv, închis în cotețul găinilor, pîntă bațocurilor și corcortat de mulțime. În fine, funeraliile înecatului ne pun în fața aspectului și funcției sociale

a ritului « pharmakos »-ului, aceea de « expulzare a rețelilor » și de purificare a comunității: « ... bărbați și femei au avut pentru prima oară conștiința ulișelor lor triste, a corpiilor aride, a viselor lor strimbe ... ». Moartea lui Esteban e fără legătură cu această stare de lucruri, dar nu e mai puțin adevărat că o răscumpără: « Dar mai știau că de atunci totul avea să fie altfel ... ».

Oxymoronul ironic erou-« pharmakos », deschide și perspectiva depășirii ordinii feminine a carnavalului, care, am mai spus-o, este un moment de excepție. Chiar de-sacralizată, sărbătoarea își îndeplinește pînă la urmă funcția sa ontologică, de întindere a cosmosului. Asistăm la fenomenul de deplasare a ironiei către mit, descris de Northrop Frye (vezi: *Anatomia criticii*, Univers, 1972, pp. 50—51). Dacă îngerul părăsește o lume în care nu are loc, iar Ulises rămîne strivit de o crimă fără sens, Esteban produce o reală înălțare morală a colectivității, o instaurare a frumuseții dorite și uitate: « ... ei aveau să vopsească fațadele în culori vesele ... și aveau să-și frîngă spinarea săpînd fincîn în pîntă seacă și sădind flori pe faleze ... ». Moartea absurdă a « rapului ispășitor » capătă o semnificație, și în ironie se întrezăresc contururile sacrificiului prometic.

Depart de a fi doar « ... lucrări de respirație minoră » și « ... exerciții de recuperare și tatonare după superbul efort care a fost scrierea romanului *Cen años de soledad* » (Mario Vargas Llosa), ultimele povestiri ale lui Gabriel Garcia Márquez dezvăluie așadar o putere nealterată de construcție, o ordine coerentă și o dinamică proprie. Ele sînt o etapă pe deplin realizată în evoluția autorului, și ne îndreptătesc speranța în noi reușite, pe potrivă lor.

pe doctor la plimbare — dar și că judecătorul accepta nici mai mult nici mai puțin decât să-i fie nas, invidios și nici că au mai putut ieși în stradă: erau verzi de invidie, dar își mugeau limba, deci nimeni nu voia să lipească de la cununie. Ameliț de favoarea unei prietenii abia tulburate de un nours pe care fătarnicii îl confundau chiar cu noaptea, dar care în realitate nu era decât începutul unei strălucite după-amieze, subprefectul porunci să se pregătească o petrecere pompoasă cum nu s-a mai văzut. Cu o lună înainte, Jandarmieria primi instrucțiuni categorice: cea mai mică încălcare a regulamentelor de tranzit să fie pedesită fără milă. Don Héron de los Rios, primarul, avertiză atât de sever pe agenții de poliție, încât un gram mai puțin la dntar sau o încredințare de catin în sens contrar, au început să se traducă în foarte serioase amenzi în bani sau în natură: porci, caprele, găinile și iepurii se asfixiau în curțile strimte ale Postului Benemérita Guardia Civil. Cu opt zile înainte ca părintele Lovatón să binecuvînteze ceremonia, sergentul Cabrera ceru permisiunea să suspende razia: nu mai avea unde să arunce un ac, atât erau de pline de tot felul de delicateturi aduse de la Lima: vinuri negre de Tacama, vinuri albe de Ocucaje, șampanie Poblete, toni, pâini de casă, biscuiți, fructe gisate.

În prima duminică a lui septembrie, părintele Lovatón binecuvîntă pe copiii logodnici (la un loc făceau cam o sută de ani). Cînd mirele ieși din biserică la brățuie, cu șifoaia lui jumătate de secol, mulțimea țipa să-i rupă beregata. Conform textului invitațiilor scrise la Cerro de Pasco cu cernelă roșie pe cartonașe albastre, și care începeau cu numele glorios al nașului, invitații au intrat în «salioanele» sau altfel spus în sufrageria subprefectului. O clipă se opriră uleiți: mesele, pe care deșințurile le înfriseră cu șipci de lemn, gîlțau sub un munte de fripturi de porc, de porci de lapte, de glînă și de capră. Dacă subprefectul, posedat fără îndoială de demonul vanității, ar fi aruncat o privire la chipul nașului, și-ar fi îndreptat poate ghegala, dar așa orbește Dumnezeu pe cine vrea să piardă. Încălzit de lingșiri, mai înșelătoare decât vinul, subprefectul își pierdu pămîntul de sub picioare. Nici nu s-a sinchisit că doctorul Montenegro nu gusta de fel din fripturile întinse pe masă cu atîta fală. Către șase după-amiază, subprefectul ridică paharul și rosti toastul fatal: «Să trăiești, nașule! Mi-ai făcut plăcerea să-ți ofer cea mai grozavă petrecere din provincie!» Costumul negru albi. Adică ce voia să spună bețivanul ăsta clisos? Erau mai proaste petrecerile date de el? Casa lui nu era plină de bucate înfinit mai bune decât furtivitățile astea fripte? Era în toată provincia un altul la care să se întindă chefur mai grozave? Da ce, mirele ăsta dolean se putea măsura cu el? Și dacă prin absurd se putea concepe una ca asta, trebuia s-o spună tocmai acum cînd era adunată toată, dar absolut toată crema din Yanahuaca? Chipul doctorului se pudră de cenușă: paharul lui călătorii șer podeaua de ciment proaspăt spălat. Își puse borsalina. Cei cu care se întreținuse paliră. Subprefectul era o statuie cu un pahar în mînă. Mai mult moartă decât vie, mireasa simți abisul deschis în fața bărbatului care de șase ceasuri era domnul și stăpînul ei și se-nredreptă spre doctor cu brațele deschise. Judecătorul Montenegro o îndepărtă cu delicatețe; trecu de două scaune, de un primar și doi învătători și își recăpătă încet, încet memoria; cu mîna stîngă se ținea de inimă în timp ce dreapta își desfășura zborul. Îi lovi de trei ori.

DESPRE ORA ȘI LOCUL UNDE S-A NĂSCUT ÎMPREJUMIREA

Cînd s-a născut? Într-o luni? Într-o marți? Fortunato n-a asistat la naștere. N-au văzut cînd a sosit trenul nici delegatul Rivera, nici autoritățile, nici băieții rămași pe izlaz pînă tîrziu. Cînd au ieșit de la colegiu, băieții au găsit două vagoane

dormind în stație. Cei mari l-au descoperit mai pe seară. Era un mic convoi alcătuit dintr-o locomotivă și două vagoane. Mai demult, autoritățile au rugat Compania în repetate rînduri ca locomotiva să oprească și în Rancas mîcar din poliție. Degeaba. Convoaiele de Goyllarizguiza, mîndre de încălțatura lor de minereu, străbăteau satul fără să-i arunce mîcar o privire.

Acum, în sfîrșit, se oprea un tren. Dacă ar fi știut, autoritățile ar fi organizat o primire. Să închirieze goarne și tobe nu-i deloc ceva de pe altă lume. Miști de drac, șei de înșeuat caii la sărbători se găsesc în pîmîi câte vrei; din plăcite, cînd trenul a început să scuiepe necunoscut, rancasani erau cu vitele la pîscut. Pe vecinii din Ondores, din Junin, din Juaylay, din Villa de Pasco îi știau. Dar pe împachetații ăștia în jachete de piele negră nimeni nu-i cunoștea. Cum au venit s-au pornit să descarce sulfuri de sîrmă. Pe la unu au terminat, au mîncat și s-au apucat să sape gropi. La fiecare zece metri băteau cite un tîrșur.

Așa s-a născut Împrejmuirea. Rancasani se întorc de la silage pe la cinci. Momentul cel mai potrivit să cadă la învoială sau să anunțe botezuri și nunți. Se întorceau și în țara aceea cu de obicei. Au găsit Huiska Împrejmuit. Huiska e un dîmb chel care nu poartă în el nici un zăcămint și pe care n-ai să vezi nici strop de apă, nici fir de lărbă. Atunci de ce l-au îngredit? Cu șiragul lui de sîrmă. Huiska semăna cu o vacă băgată în țarc.

S-au prăpădit de ris cînd l-au văzut.

— Cine-s netoții ăștia care împrejmuiesc Huiska?

— Or fi geologi?

— Or fi muncitori de la telegraf?

— Care telegraf?

— Dacă nu se iau de noi, ce ne pață! — zise Alfonso Rivera, delegatul.

În noaptea aceea, sîrma ghîmpată dormi la gîtul Huiskii.

A doua zi ciobanii plecară cu veșmintele umflate de ris. Cînd s-au întors de la izlaz, împrejmuirea șerpua deja șapte kilometri. În țarcul lui rumega acum nu numai Huiska: mugea și dealul Huanacalla, o imensă mandibulă neagră presărită prin voia Domnului cu sfinți de piatră: fecioara Îndererată, Isus Hristos Trăgînit și cei doisprezece Apostoli. Sîrma ghîmpată ascundea sfinții. Rancasani nu știu multe. N-au zis nimic, dar parcă un pumn le-ar fi schimonosit obrazul. În piață mai aflară una: împachetații nu erau trimiși de guvern. Pe seară, Abdón Medrano s-a înfîlțit din întîmplare la Cerro cu Șeful Telegrafului. Șeful, un ins morocnos se înfurie:

— Da terminați odată cu timpeniile astea. Nici vorbă să lucreze pentru telegraf. Eu îi știu pe oamenii de la Lucrările Publice. ăștia nu-s trimiși de guvern. N-am auzit de ei de cînd sînt în țarc.

— Ce-or fi aînd cu Huiska? La ce le-o fi trebuind pietrosiele astea? — rise Rivera, delegatul.

— Dacă nu se iau de noi, îi privește. Din partea noastră să le stăpînească sănătoși. — Împrejmuirea asta-i lucrul dracului. Să vedeți voi. Aicea-i careva care se joacă cu Necuratul.

Don Teodoro Santiago nu mai contenea să-și ridice și să-și coboare picioarele. Îi luară cu toții în ris. Don Santiago așa prezice el numai rele. A spus că o să se dîrîme clopotnița. S-a dîrîmat! Că o să dea ciurna. A dat? Așa coboște don Santiago întotdeauna. Ce să mai vorbim?

Nu trebuia să rîdem atunci ca niște proști. Mai bine călcăm sîrma în picioare acolo în leagăn unde era decît să ne ungem gura cu proști. Sîptămîni după aceea, cînd Marea Spaimă și-a strîns fălcile, don Santiago recunoștea că am fost cu toții niște neghiobi. Avea el dreptate, dar Împrejmuirea infecta deja tot departamentul.

Lui Fortunato i se muia ră picioarele și se întinse pe pajiște. Inima îi sărea ca o broască. Se ridică de jumătate și măsură curba cetoasă: stătea apa gîlînd și poate că se iveau camioane în fiecare clipă, dar ochii lui nu deslășiră nici o lumină: făcăt ghem ca o pisică, drumul spre Rancas dormea.

DESPRE NEOBÎȘNUTELE MOLIME CARE AU LOVIT TURMELE DIN RANCAS

Șoseaua spre Cerro de Pasco era un șir de o sută de kilometri de oi muribunde. Turme lîhnite cărteau ultimele rămășițe de iarbă de pe izlazul, pe care, de o parșe și alta a soarelui îl îngîduia trufia împrejuririi, iarba mai tînu două săptămîni. În cea de-a treia săptămîni, oile au început să moară, în a patra au murit o sută optzeci; în a cincea trei sute douăzeci; în a șasea trei mii.

Să fie ciumă? Señora Tufina porunci să se cumpere oșoare pentru gâlbează. Fîcică-a aduse și ea apă sfințită. Dar nici apă sfințită n-au oprit molime. Oile mureau pe capete. Șoseaua curgea între două gingii de bale albe.

— Blestemul lui Dumnezeu, blestemul lui Dumnezeu — răcnea don Teodoro Santiago, făcînd cruce înspre casele stricaților și mincinoșilor.

— Ticăloșilor! Pentru limba voastră veninoasă și pentru poftele spurcate din vol, scuipeți bunul Dumnezeu peste Rancas.

Păcătoșii căsăru în genunchi.

— Iertare, don Santiago!

— Nu-mi cereți mie iertare, netrebnicilor! Rugați-vă la Dumnezeu.

Peste noapte, bătrînii tăbăriră cu pietrele pe casa lui Mardoqueo Silvestre. Mardoqueo avea o limbă de viperă. Ba mai mult; Mardoqueo făcea farmece. Unii spun că l-ar fi văzut în nopțile cu lună umbrînd după ierburii prin Pădurea de Piatră. Bătrînii se adunară și-i bătură casa cu pietre.

Mardoqueo leși cu icoana Făcătorului de Minuni și îngenunchie în noroi.

— Vă jur că n-am avut gînduri necurate. Să mă-nghită iadul dacă am avut de-a face cu Necuratul!

— Dar în Pădurea de Piatră, ce-ai căutat?

— Vinam vizcachas¹, tăcutilă.

— Juri că n-ai să mai ponegrești lumea, Mardoqueo?

— Pe ochii mei, tăcutilă, răspunse Mardoqueo, sărutînd icoana.

Bătrînii stropiră poarta lui Mardoqueo cu apă sfințită. Dar degeaba. Oile tot mureau. Atunci își pierdură orice nădejde. Nimeni nu-și amintea să se fi întîmplat vreodată asemenea grozăvie.

— Ne-a sunat ceasul — îl auzai pe Valentin Robles. Mîine-poilime o să ne închidă și satul. Și atunci să vezi cum se mînlîncă om pe om. Tatăl o să-și mînlînce copilul; copilul pe mamă-sa.

— Dacă-am putea, ne-am duce prin alte sate să ne rugăm, dar putem? Deasupra pampelor e numai aer.

— Mai bine ar lua totul. Dar-ar Domnul să ajungă odată zidul ăsta în sat. Și să murim cu toții. Că morții nu mai vrem nimic.

— O veni ea și ziua aia! Cerul nu-i dădă un semn. Și-o să vedeți că n-or să fugă numai dobitoacele. Acum o iau la sănătoasă și morții.

— La Yurahuana s-au trezit cu mormintele fără morți.

¹ gen de roșitoare de mărimea unui iepure care trăiește în munții din Peru și în pampașurile din Argentina.

Un ins gras cu obrazul cam gâlbejit și plin de noroi, strigă din poartă:

— Nu de la Dumnezeu n-și se trage, fraților, de la « Cerro de Pasco Corporation ».

Era Pis-pis, un huanucan² ce venea la Rancas în fiecare an cu marfă rară: centuri magnetice, alifie de dat pentru vrăji, licori de dragoste, pomadă contra coșmarurilor. Anul acesta aducea corzi de ghtară. În orice sat se găsește o ghtară căreia să-l lipsească o coardă. Stăpînul își face hatîrlul și o cumpără. Așa că Pis-pis nu duce dor de bere niciodată.

— Împrejmuirea, spuse Pis-pis are, mai bine de o sută de kilometri.

— De unde știi?

— Cine-mi dă și mie un foc?

Rivera, delegatul, îi întinse un chibrit.

— Dar o țigărușcă la focul ăsta cine-mi dă?

Nu primește, nu vorbește. Așa că îi întinseră și o lăcă.

Trase în piept cu sete.

— Împrejmuirea are mai bine de o sută de kilometri, zise iar; sîrma ghimpată începe la San Mateo.

Lumea înmărmuri.

— Împrejmuirea pornește de la kilometrul două sute pe drumul spre Lima.

— De cine ține? — Întrebă Rivera.

— De compania « Cerro de Pasco Corporation ».

— De unde știi?

— Am niște prieteni șoleri — zise Pis-pis, trăgînd pe furis o dușcă de rachiu de trestie.

— Și unde se termină? — Întrebă iar Rivera cu glas sugrumat.

— Nu se termină — răspunse Pis-pis și mai trase o dușcă; vor să încerce lumea.

În romînește de ANGELA TEODORESCU

² locuitor din Huancayo.

MANUEL SCORZA ÎNTRU DOCUMENT ȘI BALADĂ

Rancas: sat de două sute de case, în inima Anzilor peruvieni, la peste 4500 de metri înălțime. Sat fără istorie, care nu figurează pe nici o hartă a Perului; unde străinii nu se abat decât rareori, de teama de a nu cădea fulgerați de nemilosul «soroch», răul înălțărilor; unde Generalul Bolívar s-a oprit înaintea victoriei de la Junin și a contemplat, poate, acoperișurile verzi ale caselor, înflăcăându-și soldații în ajunul marii bătălii.

Aici, în pustiu platourilor de la Cerro de Pasco, unde niciodată nu s-a întâmplat nimic, izbucnește, în vara anului 1960, o puternică rebeliune indiană, ultim episod dintr-un război de veacuri, purtat, cu tragică exasperare, de supraviețuitorii marilor culturi pre-colombiene: lung război mut, care a înmormântat sute de mii de oameni, mai mulți decât morții — glorioși sau mai puțin glorioși — din toate războaiele «oficiale» ale Perului.

E vorba de revolta unor comunități agrare indiene împotriva faimoasei companii americane *Cerro de Pasco Corporation*, exploatarea celor mai fabuloase zăcămintele minerale din Peru. În anul 1960, compania, care smulsele din adâncurile pământului peste 500 de milioane de dolari în 50 și ceva de ani, ajunsese să scăpănească aici 50 de mii de hectare, mai mult de jumătate din pământurile departamentului.

Însemnele puterii ei pâruseră la început benigne și chiar încurajatoare: o cale ferată — sol al civilizației, și o topitorie, unde oamenii puteau găsi de lucru. Curând însă, când s-a vădit că hornul topitoriei otrăvește păsările pe o rază de 50 de kilometri și preschimbă culoarea chipurilor omenești, localnicii au început să se neliniștească. Compania i-a asigurat că aceste fapte sînt nesemnificative și nu reprezintă nici un fel de primejdie.

În luna august a aceluiași an, împrejurirea de sîrmă ghimpată care întrușipa puterea companiei își reînnoiește înaintarea, năzuind să înghită tot ce mai rămăsese

neocupat. Pentru prima oară la Rancas s-a oprit un tren, din care au fost descărcate stâlpi și sîrmă ghimpată; împrejurirea își face apariția și aici, începîndu-și șerpuirea amenințătoare — în mod simbolic — de lîngă zidul cimitirului. Tărani, care își văd existența primejduită, încearcă să-și stăvilească înaintarea, și sînt uciși ca de obicei alte ori — de trupele guvernamentale trimise spre «ocrotirea» cetățeanului peruvian.

Cartea lui Manuel Scorza, prima dintr-un ciclu de cinci romane, intitulat *Baladă* (celelalte — ultimele trei încă în lucru, se numesc *Povestea lui Garabombo cel Nevăzut*, *Copilăria Furtunii*, *Balada a tatălui și Mormîntul fulgerului*) este cronică disperată a acestei lupte. Personajele sînt reale — autorul însuși a strîns mărturiile pușinilor supraviețuitori, fotografii și înregistrări pe bandă de magnetofon — și marea lor majoritate (Hector Chacón — «Nictalopol», doctorul Montenegro și alții) păstrează în roman numele lor adevărate. Excepte fac doar cîteva, modificate în mod intenționat, «pentru a-i ocroti pe dreptii de dreptatea legii»: *para proteger a los justos de la justicia*.

Tonul cărții, între burlesc și eroic — pasaje care amintesc surprinzător, în cheta modernă, de dublul registru quijotesco — este cel al unei pasionate cronici trăite. Truculentă rabelaisiană și poezie dezlănțuită, violență sarcastică și gingașie lirică, real și magic — iată ce ne aduce cartea lui Manuel Scorza. Succesul ei a fost, de altminteri, imens, — ecoul tobelor de la Rancas declanșînd o veritabilă campanie de presă. Mai mult decât atât: Hector Chacón — «Nictalopol», care zăcea de aproape cincisprezece ani în închisoarea de la Sepa, în străfundurile junglei amazoniene, află înclîmăcor, văzîndu-și fotografia pe foaia de ziar care înfășura un colet, de existența cărții al cărei erou este. Întocmește o scrisoare adresată generalului Alvarado, președintele Juntei militare revoluționare, pentru a-i spune că el, Chacón, eroul unei cărți, există într-adevăr, e încă în viață, și că faptele relatate de Scorza sînt reale. Președintele decide să-l grățieze și pune la dispoziția lui Scorza un avion, pentru a-l duce Nictalopolului vestea și a-l transporta, liber, la Lima.

Uimicătoare putere a cărții, care izbucnește să declanșeze un adevărat eveniment național. Cartea activă, în cel mai concret sens, capabilă să modifice (și corecteze) realitatea: nu-i oare, acesta, unul din idealurile cele mai înalte ale literaturii?

PANTALEÓN ȘI VISITATOARELE

Noaptea de 13 spre 14 februarie 1958

Răsună gongul, ecoul rămâne vibrând încă în aer și Pantaleón Pantoja se gîndește: « A plecat, te-a lăsat, a luat cu ea fetița. » Se află la postul de comandă, cu mîinile sprijinite pe balustradă, țeapăn și sumbru. Încearcă să le uite pe Pochita și pe Gladys, face eforturi să nu izbucescă în plîns. Acum, pe lîngă toate astea, e cuprins și de panică. Gongul răsună iar, și Pantaleón se gîndește: « Iarăși, iarăși, nenorocita asta de defilare în dublu, iarăși. » Transpiră, tremură, i se face deodată dor de verile cînd putea să alerge și să-și îngroape fața în poala doamnei Leonor. Se gîndește: « Te-a lăsat, n-o să-ți mai vezi fetița crescînd, nu se va întoarce niciodată. » Dar, încercînd să braveze, se concentrează asupra spectacolului.

Aparent, nu exista nici un motiv să se îngrijoreze. Curtea centului logistic s-a lărgit suficient ca să ia proporțiile unei arene sau ale unui stadion, dar în afară de proporțiile mărite, e tot așa ca și înainte, iată zidurile despărțitoare împodobite de afișe cu consemne, proverbe și instrucțiuni, birnele pictate în culorile simbolice roșu și verde, hamacele, dulapurile « vizitatoarelor », paravanul alb al Asistenței Sanitare și cele două portaliuri de lemn cu poarta căzută. Nu e nimeni. Dar acest peisaj familiar și pustiu nu-l liniștește pe Pantaleón Pantoja. Bănuiala lui crește și un bzîzit persistent îl supără în ureche. Stă drept, speriat, așteptînd și spunîndu-și mereu: « Săraca Pochita, săraca Gladysota, săraca Pantita ». Elastic și înfriziat, sunetul gongului îi face să sară de la locul lui: Începe. Face apel la toată voința lui, la simțul ridicolului, se încredințează în taină Sfintei Rosa de Lima și copilului - martir din Moronacocha ca să aibe forța să nu se ridice, să coboare în fugă scărița și să iasă mai repede decît un suflot mînot de diaval din centrul logistic.

Tocmai se deschide (Începător) poarta debarcaderului și Pantaleón Pantoja observă niște siluete vagi, atente, așteptînd ordinul de intrare în centrul logistic. « Cei dubli, cei dubli », se gîndește, cu pîrlul mîciucit, și simte cum tot corpul începe să i se răcească de jos în sus: picioarele, gleznelor, genunchii. Dar defilarea a și început și nimic nu justifică groaza sa. Nu sînt decît cinci soldați care, în șir indian, înaintează de la poartă spre postul de comandă, fiecare dintre ei trăgînd de un lanț la capătul căruia tropăie, saltă, se agită, ce? Cuprins de o neliniște ce-i

umezește mîinile și îi face să-i clănțane dinții, Pantaleón Pantoja își lungeste gîtul, își ascute privirea, scrutează cu aviditate: sînt căței. Un suspin de ușurare îi umflă ritmic pieptul; îi vine suflul la loc. Nu e nimic de ce să se teamă, neliniștea lui era stupidă, nu sînt cei dubli, ci diverse specimene ale celui mai bun prieten al omului. Gradații s-au apropiat, dar se găsesc încă departe de postul de comandă. Acum Pantaleón Pantoja îi distinge mai bine: Între un soldat și celălalt e un interval de lumină și cele cinci animale sînt dichisite cu grijă, ca pentru un concurs. Se vede că au fost îmblățiți, tunși, periați, pieptănați, parfumați. Fiecare poartă la gît, pe lîngă zgardă, panglică roșie și verzi, funde ochete și noduri în formă de fluturi. Gradații merg foarte seroși prîvind înainte, fără să se grăbească sau să încetinească ritmul, fiecare păstrînd o mică distanță între el și animal. Cățeluși se lasă purtați cu docilitate, sînt de culori, forme și dimensiuni variate: baset, danez, ciobănesc, chihuahua și lup. Pantaleón Pantoja se gîndește: « Mi-am pierdut soția și fiica, dar, măcar, ceea ce se va întîmpla aici n-o să fie altfel de cumplit ca în alte dăți ». Îl vede pe gradați apropiindu-se și se simte murdar, ticălos, rănit și are impresia că în lungul și în latul trupului i se răspîndește o erupție de rîie.

Cînd gongul bate din nou - vibrația de data asta e acidă și rectilinie parcă - Pantaleón Pantoja tresare și se mișcă neliniștit pe scaun. Se gîndește: « Am încălzit sarpela la sîn ». Face un efort și privește: ochii îi ies din orbite, inima îi bate așa de tare, că-ri putea plesni ca o pungă de plastic. S-a prins strîns de balustradă și îl dor degetele de cît a apăsat lemnul. Gradații sînt acum foarte aproape și le-ar putea recunoaște trăsăturile dacă s-ar uita la ei. Dar n-are ochi decît pentru ceea ce se împiedică, se învîrtește și se clatină la capătul lanțurilor: acolo unde erau dinții acum se găsesc niște forme mari, vii și îngrozitoare, niște flințe care-i repugnă și-l fascinează. Ar vrea să le examineze pe fiecare în parte, să-și imprime în minte imaginile abrupte înainte ca ele să dispară, dar nu poate să le individualizeze: sare cu privirea de la unul la altul sau îi cuprinde pe toți dintr-o dată. Sînt enormi, ceva între forma umană și maimuța cu cozi, pe care le flutură în aer, cu mulți ochi, țîțe ce le atrînă pînă la pîmînt, coarne cenușii, solzi ce palpită, copite gheboase ce zgîrne ca niște burghie latine, trompe pîroase, bale și limbi colțitoare de muște. Au buze mincate de lepră, coji înfîgerate, nasuri în care atrînă șiruri de muci și picioare împietrite de bălături, cu unghii încarnate și monturi și un păr ca niște țepi în care pădăchii giganti se leagănă și sar la fel ca maimuțele mici în pădure. Pantaleón Pantoja hotărăște s-o ia la sîndotoasa. Groaza îi smulge dinții ce ricoșează pe genunchi ca niște boabe de porumb: i-au legat mîinile și picioarele de balustradă și nu se va putea mișca decît după ce ei vor fi trecut prin fața postului de comandă. Se roagă să tragă cineva în el să-i zboare creierii și să termine opera pentru totdeauna cu chinul acesta.

Dar gongul răsună iar - ecoul lui fără sfîrșit vibrează în fiecare din nervii săi - și acum primul gradat trece, filmat parcă cu înecetivatorul, prin fața postului de comandă. Legat, febril și cu călășul în gură, Pantaleón Pantoja vede: nu e un cîine și nici un monstru. Figura înaltușică ce-l surdine cu nerăgînire a un fel de doamna Leonor în trăsăturile căreia au fost injectate, fără însă să i se substituie, cele ale Leonorei Curinchilla, pe al cărei trup numai piele și os au adăugat « o dată mai mult », se gîndește înghițind fierce Pantaleón Pantoja - sîinii, buclele, rotunjimile și mersul voluptuos al lui Chuchupe. « Nu-i nimic ca plecat Pocha, fiule, eu rîmîn să am grijă de tine », spune doamna Leonor. Face o reverență și se îndepărtează. N-are timp nici să se gîndească și iată-l pe al doilea gradat: fața este a lui Sinchi, la fel și corpolența, denzinvoltura de animal și microfonul pe care-l are în mînă. Dar uniformă și steluțele de general sînt ale lui Tigre Collozas, cum tot al lui e elul în care își umflă pieptul, își scarpină mustața și aplombul prietenos al surt-

sului și vizibilul obicei de-a comanda. Se oprește o clipă, numai că e nevoie ca să ducă microfonul la gură și urlă: «Curaj, căpitane Pantoja: Pochita va fi vedeta Serviciului de vizitatore din Chiclayo. Iar pe Gladycita o s-o numim mascota convoalelor noastre». Gradatul trage de lanț și Sinchi Collazos se îndepărtează sărind într-un picior. Acum în fața lui, chel, mărunt în uniforma lui verde, arătându-i spada scoasă din teacă, ce strălucește mai puțin decât ochii lui plini de sarcasm, se găsește generalul Chupito Scavino. Latră: «Văduvule, încornoratule, papă lapte! Pantaleón impotentul, găgăuță!» Se depărtează cu pas ușor, mișcându-și grațios capul în zăgardă. Dar iată! aici, muștrilor și sever în sutana lui întunecată, bine-cuvintându-i cu răceală, pe comandantul Beltrán cu ochi migdalăți, bine-mieroașă. «În numele mamilului din Molonacocha te condamn să îmi fii nevastă și fiiă față toată viața, domnule Pantaleón!». Impiedicându-se de poala sutanei și zguduindu-se de ris, părintele Porfirio se îndreaptă spre ceilalți. Și iată-o pe cea ce încheie defilarea. Pantaleón Pantoja, luptă, mușcă, încearcă să-și dezlege minile ca să ceară îndurare, să-și scoată călșul ca să-i roage, dar eforturile îi sînt zadarnice și figura grațioasei siluete, cu părul negru, pielea roșcată și buze carminate e acolo jos, aureolată de-o tristețe fără margini. Se gîndește: «Te urăsc, Brasileña!». Figura suride mîhnită și vocea i se umple de melancolie: «N-o mai recunoști pe Pochita ta, Panta?». Se întoarce și se îndepărtează tîrînd de gradatul ce trage cu forță de lanț. Se simte beat de singurătate, furie și spaimă. În timp ce gongul îi bate zgomotos în urechi.

S.V.G.P.F.A.

Reportajul numărului unu

Problema generală: Serviciul de vizitatore pentru garnizoane, posturi de frontieră și cele apropiate lor.

Problema specifică: Aranjarea postului de comandă și evaluarea locului propriu pentru înrolare.

Caracteristici: Secret

Data și locul: Iquitos, 12 august 1956

Subsemnatul, căpitănu! E.P. (Intendentă) Pantaleón Pantoja, însărcinat să organizeze și să pună în stare de funcționare un serviciu de vizitatore pentru Garnizoane, Posturi de Frontieră și cele apropiate lor (S.V.G.P.F.A.) în toată regiunea amazoanică, se prezintă respectuos în fața generalului Felipe Collazos, șeful Administrației, Intendentului și al diverselor Servicii ale Armatei. Îl salută și comunică: Imediat ce a sosit la Iquitos s-a prezentat personal la comandamentul Regiunii a V-a (Amazonia) pentru a aduce salutul său Generalului Roger Scavino, comandant șef, care după ce i-a primit cu amabilitate și simpatie cordială, a procedat la comunicarea unor măsuri luate pentru o cât mai eficace inițiere a misiunii ce i-a fost încredințată, așa cum urmează: În scopul păstrării bunului renume al Instituției și de preferat ca subsemnatul să nu se prezinte niciodată la comandament nici la garnizoanele din acest oraș, să nu îmbrace uniformă și să lăscască în orașului militar și nici să nu albească relații cu ofițerii din acest loc, adică să se comporte în orice moment ca un civil, dat fiind că persoanele și mediul pe care va trebui să le frecventeze (pleavă, societatea rău famată) nu sînt de condiția unor eventuale relații permise unui căpitănu al Forțelor Armate. Să respecte foarte strict aceste dispoziții, oricît de trist i s-ar părea, să-și ascundă condiția de ofițer al Armatei noastre, de care se simte mîndru, și să se mențină izolat de tovarășii săi de armă, pe care-i consideră drept frații săi, și în ciuda delicatei situații familiare pe care aceste lucruri o creează, deoarece este obligat, de asemeni, să păstreze față de mama sa și față de propriile soție rezerva

cea mai absolută asupra misiunii și deci să nu spună adevărul aproape întotdeauna în scopul unei reușite profesionale dar în detrimentul armoniei familiare. Subsemnatul acceptă aceste sacrificii, conștient de urgența operațiunii cu care l-au desemnat superiorii și de interesele marii număr de soldați ce servesc Patria în zonele cele mai îndepărtate ale Seivei...

Cîteva acorduri muzicale. Amintiri imprimate pe discuri și bandă, 60 secunde. Acorduri muzicale.

Și acum Radiojurnalul nostru. Înainte de toate, dragi ascultători, deoarece subiectul despre care trebuie să vă vorbesc astăzi seară (fără să-mi facă plăcere ci doar pentru că mi-o cere datorita de ziarist integru, de ioretan, de catolic și de tată de familie) este extrem de grav și poate supăra, vă rog să îndepărtați de lingă aparate pe fiii și ficele d-voastră mai mici, căci, cu sinceritatea ce mă caracterizează și care a făcut din *Vozes los Sinchi* fortăreața în care se oferă adevărul cu toată puterea celor de pe Amazona, n-am încotro și va trebui să mă refer la fapte crude și să spun lucrurilor pe nume, cum am făcut-o de altfel întotdeauna. Și o voi face cu energia și seninătatea celui care știe că vorbește sprijinindu-se pe poporul său și făcîndu-se ecoul gîndirii tăcute dar drepte a majorității.

Cîteva note muzicale scurte.

În repetate ocazii, și cu delicatețe, pentru a nu jigni pe nimeni, căci nu asta este dorința noastră, am făcut aluzii în acest program la un fapt ce constituie un motiv de scandal și de indignare pentru toate persoanele decente și corecte ce trăiesc și gîndesc într-un mod moral și care constituie majoritatea în acest oraș, și n-am vrut să atacăm direct și frontal acest fapt rușinos pentru că aveam încredere, cu naivitate — și o recunoaștem cu capul sus — că responsabilii acestei batjocuri își va veni în fire, va înțelege o dată pentru totdeauna uriașul rău moral și material pe care-l provoca orașului Iquitos, prin dorința sa de cîștig fără limite, prin spiritul mercantil ce nu respectă nici o stavilă, nu ia nimic în considerare pentru a-și atinge scopurile, ce vizează îmbogățirea, umplerea buzunarelor, chiar prin mijloacele interzise ale libidinelii și ale propriei corupții sau a altora. Acum cîteva vreme, înfruntînd lipsa de înțelegere a oamenilor simpli, și cu riscul expunerii proprii, am întreprins o campanie de civilizare pe calea undelor, cu scopul de a se pune capăt, în Loreto, obiceiului de a bicui copiii după Sîmbăta Paștelor pentru a-l purifica. Și credem că am adus, în parte, modesta noastră contribuție, pentru ca acest barbar obicei ce provoca pînslu copioilor noștri și transformă din punct de vedere psihologic în infirmități, să fie înlăturat din Amazonia. În alte ocazii am luptat cu rîia superstiției care, sub deghizarea Frății de Arcă infectează Amazonia și împlînzeste selva noastră de nevinovate animale crucificate din cauza stupidității și a ignoranței unei părți din poporul nostru, de care abuzează fătii media și pseudocriștii ca să-și umple buzunarele și să-și satisfacă bolnăvioasele instincte de popularitate, de domesticire și minuire a maselor și sadismul anti-creștin. Și am făcut aceasta fără a da înapoi în fața amenințării de a fi crucificați noi înșine în Piaza de las Armas din Iquitos, cum ne proorocseau lașele anonime pe care le primim zilnic pline de greșeli de ortografie ale curajoșilor ce aruncă piatra dar își ascund mîna și îndrăznesc să insulte dar nu să înfrunte direct. Chiar alaltăieri, am dat la intrarea în casă, tocmai cînd eram pe punctul de a-l părăsi cîmînu! pentru a mă îndrepta spre locul unde lîm cîștig cîștit plinea cu sudorea frunții, de o pisciută crucificată, drept avertizare sfîșioasă și barbară. Dar se înșeală acești krozi ai timpului nostru dacă-și imaginează că pot încheia pura lui Sinchi cu gogorîia intimidării. Pe calea undelor vom continua să combatem fantasmul demont și crimele religioase ale acestei secte, și ne vom ruga pentru ca autoritățile să-l captureze pe așa-

numitul Frate Francisco, acest Anticrist al Amazoniei, pe care sperăm să-l vedem curînd putreznî în Inchisoare ca autor intelectual, conştient şi încăpăţînat al infanticidului de la Moronacocha, al mai multor încercări ratate de asasinat prin crucificare ce s-au înregistrat în ultimele luni în diferite cătune din selvă cuprinse de fanatism pentru Arcă, şi de abominabila crucificare a bătrînilui Arévalo Benzas ce s-a întîmplat săptămîna trecută în satul misionar Santa Maria de la Nieva, operă a « fraţilor criminali ».

Acorduri muzicale scurte.

Astăzi, cu aceeaşi hotărîre şi cu orice risc Sinchi întreabă: pînă cînd vom continua să tolerăm în iubitul nostru oraş, distinşi ascultători, spectacolul ruşinos pe care-l reprezintă existenţa rău famatului Serviciu de Vizitatoare, cunoscut în popor sub numele de Pantilandia ca un omagiu ridicol pentru cel ce l-a înfiinţat? Sinchi se întreabă: pînă cînd, noi părinţii din civilizaţia regiunii Loretano, vom continua să suferim şi să ne neliniştim încercînd să-l împiedicăm pe fiul nostru să alege naivi, inexperti, neştiutori de pericol, ca să contemple ca şi cum ar fi o chermăză sau un circ, traficul de hetaire, de femeieşti fără nici o ruşine, de prostituate ca să nu mai întrebuiţăm eufemismo, care vin şi pleacă fără nici un fel de pudoare din această cavernă ridicată între zidurile acestui oraş de către acest individ ce nu respectă nici legi nici principii şi care răspunde la numele de Pantaleón Pantoja? Sinchi întreabă: ale cui interese puternice şi tulburi îl susţin pe acest individ care timp de ani a putut să exercite cu o totală lipsă de ruşine o afacere pe cît de ilicită pe atît de prosperă, pe cît de denigrantă pe atît de mănoasă, în nasul tuturor cetăţenilor sănătoşi şi întregi. Nu ne înspăimîntă ameninţările, nimeni nu poate corupe, nimeni nu va împiedica cruciada noastră pentru progres, moralitate, cultură şi patriotism peruvian din Amazonia. A sosit momentul să înfruntăm monstrul, cum a făcut Apostolul cu balaurul, să-l tăiem capul dintr-o lovitură. Nu dorim un asemenea furuncul în Iquitos, toţi ne ascundem faţa de ruşine şi trăim într-un zăbuc şi într-un cosmar continuu din cauza existenţei acestui complex industrial de femei de moravuri uşoare pe care-l dirijează, precum un modern sultan din Babilon, celebrul, din păcate, domn Pantoja, care nu stă în cumpănă, mînat de setea lui de a se îmbogăţi şi exploata, în a ofensa şi jigni tot ce e mai sfînt pe lumea asta, cum ar fi familia, religia şi cazările apărătorilor integrităţii noastre teritoriale şi a suveranităţii Patriei.

În româneşte de JEANA POPEANGĂ

J. POPEANGĂ

O imensă satiră a spiritului cazon

Privită tematic, opera lui Vargas Llosa păstrează o aparentă marcă de tradiţionalism, scriitorul nu schilodeşte faptele, obligîndu-le să se modeleze între anume coordonate spaţiale şi temporale exagerat de largi sau de înguste. Viaţa pulsează însă, adîncă şi puternică, uneori lipsită parcă de coerenţă şi tocusi păstrîndu-şi echilibrul, se dezvoltă liber între marginile textului literar. Amploarea şi multitudinea experienţelor ce se desfăşoară între limitele « structurii narative » îi permit autorului să urmărească simultan tema copilariei acise de o disciplină excesiv de riguroasă, fie ea militară, paceră sau religioasă, să abordeze problemele social-economice şi politice ale Perului din timpurile moderne, încercînd să încadreze un intelectual în această realitate luxuriantă şi realizînd în acelaşi timp o galerie de personaje ce se amplifică de la o pagină la alta. Fără îndoială această operă complexă cere o tehnică narativă deosebită şi într-adevăr cărţile sale sînt guvernate de legile spaţiului ce se dilată aparent fără limite şi exclude coordonata temporală. Cu o excepţie — ultimul roman — celelalte se deschid pe o perspectivă atemporală, adică se poate fixa o epocă istorică ce ar corespunde faptelor narate, se pot întîlni amănunte chiar semnificative ce pot indica, eventual, timpul istoric — dar toate acestea rămîn în umbră în faţa deschiderii spaţiale a naraţiunii. Aceasta apare cititorului ca un uriaş perete circular pe care este cuprinsă viaţa întregă. În toate momentele ei, circumscrise fiind, tocusi, unei anume clipe prezente. S-a mai spus, ne găsim în faţa unei simultaneităţi de planuri ce se întretaie într-un timp anume. Făcînd această afirmaţie nu ne referim numai la *Conversación en la Catedral* (*Conversaţie la Catedrală*) în care autorul reuşeşte, în timpul unei discuţii limitate, să cuprindă o întreagă viaţă printr-o amplă desfăşurare de planuri simultane, ce se suprapun doar atunci cînd personajele se regăsesc în acelaşi timp şi în acelaşi spaţiu — ele fiind de fapt reprezentate separat în ipostaze şi atitudini diferite, în spaţii diferite. Prin concomitenţa acţiunii se încearcă o anulare a timpului istoric şi a celui narativ. În legătură cu această modalitate de apropiere de realitate sau vînt întrebarea justificată — dacă scriitorul are în vedere de fapt romane « ale vieţii peruviene » sau simple demonstraţii de virtuozitate. În realitate, Llosa reuşeşte (ca, de altfel, confrăii săi, Márquez, Córcazar, Fuentes) să prelucreză problematică acută şi complicată a conţinutului într-o manieră deosebită. Autorul însuşi afirmă: « Viaţa înseamnă în ficţiune, datorită unei distribuţii, unei ordini, unui mod de prezentare a acestei materii prime: aceasta este ceea ce numim « tehnica » unui prozator, ceea ce în limbajul la modă se defineşte ca « structura » unui roman » (Apud Joaquín Marco, *Nueva literatura en España y América*, Lumen, Barcelona, 1972, p.280). Revenind la virtuozitate, putem spune că desfăşurarea spaţială este realizată printr-o tehnică contrapunctică, scriitorul arîcîndu-se familiarizat cu montajul cinematografic, cu suprapunerea imaginilor ce deţin locuri fixe în planuri diferite.

Romanul se prezintă sub forma unui careu de cuvinte încrucişate în care autorul a fixat doar căsutele negre. Există variante, posibile combinaţii ce se şterg însă pe măsură ce se avansează în cunoaşterea substanţei narative, în final aceasta organizîndu-se într-o structură perfect închisă, completă, simetrică. Dar toată această interesantă şi originală aranjare cuprinde o mişcare autentică, vie, creionînd tipuri şi personaje ce deţin un rol vital într-o alcătuire ce se apropie frapant de realitate.

Semnificativ ar fi și motto-ul din Balzac prin care Llosa se înscrie singur în linia autorilor ancorați într-o reală luptă cu materialul pe care îl oferă viața.

Vom încerca să vedem cum evoluează Llosa, să fixăm oarecum ultimul său roman, *Pantaleón y los visitadores* (*Pantaleón și vizitatorii*), între celelalte creații ale sale. Din punct de vedere formal, ca structură, această operă este o evidentă continuare a celorlalte — autorul evitând acum o desfășurare panoramică prea largă, limitându-se la o situație tipică. Acest roman este poate o replică ironică — celălalt taler al balanței — a unuia dintre primele sale romane, *Lo ciudad y los perros* (*Orașul și câinii*), unde aborda dureroasa experiență a anulării inocenței prin disciplina militară. Pantaleón nu mai reprezintă durerea surdă și neputincioasă în fața umilirii și a violenței gratuite, ci o imensă și totuși satirică în adresa aceleiași discipline militare. Eroul «tipic» de această dată este un «ofțier de intenție model», o persoană ce transformă orice sugestie a superiorilor săi într-un ordin soldaților din jungla amazonică, iar această organizare îl costă distrugerea propriei vieți de familie și pățarea renumelui său de militar model. Pantaleón Pantoja împinge datorită și sensul ei pînă la ultimile limite, frizînd absurdul, transformîndu-se într-o marionetă — bun oriunde ar fi trimis, mîndru de încrederea superiorilor și hotărît să se depășească pe sine însuși. Tragedia se declanșează în momentul maximei exagerări, al hybrisului provocat de un prea acut sentiment al datoriei. Și astfel Llosa ne aduce în fața unui conflict clasic — pendularea între sentiment și datorie, dar planul pe care se desfășoară acesta este definitiv ironic. Satira, hohotul de ris sînt imense. Romanul e format de fapt din seria de rapoarte pe care le adresează Pantaleón superiorilor și din răspunsurile acestora, din depeșele urgente prin care este anunțată o măsură sau alta, din cosmarurile pe care le trăiește căpitanul vîndînd că i se clatină și destrămă familia. Paralel, sau mai bine zis concomitent cu înregistrarea activității căpitanului, se comentează alt mare eveniment ce zguduie jungla Amazonică, și anume apariția unei noi secte religioase, adeptă a crucificării, condusă de fratele Francisco. La început această acțiune apare ca mult mai periculoasă în ochii cetățenilor onorabili decît mașinările secrete ale căpitanului Pantoja. Abia după un an de la instalare între adepții noii secte și «vizitatorul» apare o concurență acerbă întreținută de «Voca Amazonelor» — postul de radio local condus de abilitul demagog Sinchi. Această acțiune, aparent simplă și neinteresantă în forma în care ne este prezentată de Llosa, capătă dimensiunea unei satire definitive la adresa unui sistem. Continuuînd și îmbogățind tehnica narativă din *Casa verde* și *Conversación en la Catedral*, autorul, pe lângă conversația directă, dialogul cu caracter revelator și de confesiune bazat pe aceeași simultaneitate, pe concomitența planurilor, adaugă documentul, actual oficial și scrisoarea. Inițial, romanul ar putea părea schematic, sărac, dar în momentul în care tehnica simultaneității ajunge să se manifeste la nivelul replicii, la acel al pomenitelor scrisoare, documente și rapoarte ce poartă în același timp data, ca însemna riguros al timpului istoric și narativ, oferă rîzibil tragedia căpitanului Pantaleón Pantoja. Mergînd evident pe linia narațiunii, Llosa demonstrează prăbușirea unui sistem exagerat ca organizare, folosind pentru aceasta puternicele arme ale ironiei, de la sonoritatea tipică a numelui protagonistului, poreclit căpitanul Pan-Pan, pînă la discursul demagogic, falsa pudenție a preotului militar etc. În același timp activitatea sectei religioase îi permite autorului o incursiune în viața saelor îndepărtate din junglă.

Romanul acesta ar putea fi considerat o continuare a celorlalte și în același timp un alt moment al creației lui Llosa, acela al alunecării spre situația tipică — ce, pe linia bunelor tradiții hispanice, urmează caricatura unui Goya și grotescul unui Quevedo sau Valle-Inclán.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

«EROICA» DE LAURENȚIU FULGA ÎN VERSIUNE RUSĂ

Se cunoaște interesul manifestat de literatură și arta sovietică pentru tema războiului, preferințele pe care le acordă publicul cititor și spectator din Uniunea Sovietică filmelor, pieselor, operelor literare inspirate de această temă, Succesul romanului *Zăpoda feribute* de Iuri Bodnarev și al filmului ecranizat după el, al epopeei cinematografice *Eliberarea*, al trilogiei lui K. Simonov, recent distinsă cu «Premiul Lenin», constituie dovezi grăitoare în acest sens. Interesul pentru opere inspirate din paginile de suferință și eroism ale războiului îndeamnă și la selectarea din alte literaturi. În vederea tălmăcirii în limba rusă, a scrierilor ogîndind această temă. În cadrul acestor preferințe se înscrie și recenta publicare în limba rusă a romanului lui Laurențiu Fulga, *Oameni fără glorie* («Eroica»). Romanul a apărut la Editura Militară într-o traducere colectivă, sub redacția și îngrijirea lui Iuri Zaiuncikovski, conferențiar de limba și literatura română la Universitatea din Moscova, binecunoscut prin activitatea sa de popularizare a literaturii române în URSS.

Oameni fără glorie se înscrie, prin apariția sa, în împlinirea aniversării a trei decenii de la actul istoric al eliberării României de sub dominația fascistă, ca o manifestare merită să sporească prestigiul literaturii române în rîndurile cititorilor sovietici.

Traducerea îngrijită, păstrînd intonația și tiparul stilistic al originalului, va contribui, desigur, la succesul romanului, la impunerea lui prestigioasă în conștiința publicului și a opiniei scriitoricești din U.R.S.S.

TATIANA NICOLESCU

O REVISTĂ AMERICANĂ DESPRE SCRITORII ROMÂNI CONTEMPORANI

Trimestrialul de informație literară internațională de sub egida Universității din Oklahoma, *Books Abroad* este o revistă cu tradiție, declarată interesată de literatura țărilor străine cărora le consacră, număr de număr, articole, recenzii, note și informații, servind cauza mai bune cunoașteri a producției literare de pe toate meridianele.

Ceea ce dorim să subliniem de la început e faptul că în paginile revistei *Books Abroad* se face simțită, cu regret, o cunoaștere încă imperfectă și parțială a literaturii române, deși trimestrialul a inserat cu oarecare frecvență recenzii închinată cititorilor români de prestigiu. Aceste deschideri ne îndreptățesc să sperăm în posibilitatea unor scururi din ce în ce mai des și sistematice, cu atât mai mult cu cît ceea ce s-a tradus și s-a prezentat peste hotare din literatura noastră, s-a bucurat pînă acum de o bună primire și un susținut interes.

La momentul apariției la noi, s-a vorbit desigur de *Antologia de poezie contemporană românească* în limba engleză, a lui Roy MacGregor — Hastie (1969), dar nu și de

modul cum a fost salută și apreciat peste graniță. Felicitându-l pe Hastie, recenzentul revistei *Books Abroad* regretă conținutul ușor rezumativ al acestui volum, comparat cu, de pildă, ediția de profil similar pregătită de Alain Bosquet (1968). Apoi, e semnalată cu regret, lipsa notelor biografice mai ample, cite și a comentariilor critice mai substanțiale, ce ar fi inițiat pe cititor mai plener în semnificația versului tradus. Efortul lui Hastie e totuși prețuit pentru a fi pus în circulație un segment de literatură europeană care a jucat un rol în germinarea suprarrealismului contemporan, găsimu-se azi pe o linie de fertilitate plină de făgăduințe, cea prevestită de actuala perioadă poetică, cu reprezentanți ca Ștefan Augustin Doinas, Nichita Stănescu, Cezar Baltag.

Ion Caranion e prezentat ca unul din cel mai de seamă poezi existențialisti din România. «Necunoscutul ferestrelor» e înfățișat ca un volum dintr-o suită în care omul rupt de eul său esențial se luptă în «confruntări dureroase cu posibilități improbabile de compensare într-o lume înstrăinată». Cartea «aduce totuși o notă nouă, o obligație morală și încercarea salvării căutate în exorcism», volumul fiind prețuit și pentru înalta sa desăvârșire tehnică.

O altă mențiune privește volumul *Unu* de Constantin Abăluș, traducător — împreună cu Ștefan Stoescu — al lui Wallace Stevens și Dylan Thomas în românește. E semnalată influența lui Stevens în poezia lui Abăluș, influență considerată ca o etapă în procesul de cristalizare a poetului.

Al. Andrișolu e prezent cu volumul *Simetrii*, ce a impresionat, poate nu atât prin universalitatea poeziei sale, cât pentru faptul că e adică înrădăcinat în lumea din care și-a tras rădăcinile, pentru preocuparea marcată față de patrimoniul înaintașilor. Recenzia îl prezintă ca pe un maestru al sonetului, al versului clasic în pentametrul, creatorul unui vers saturat cu sunet, cu accente vii și ritm îndăzneț ce dau poemelor sale o dimensiune muzicală.

Pe Virgil Teodorescu, *Books Abroad* îl prezintă cu prilejul volumului «Virsta creștină. Recenzientul oferă însă un medallion complet, începând cu primele publicații ale poetului: «Blănușile oceanelor» și «Butelia de Leydan», apărute în 1945, de când Virgil Teodorescu e prezent în arena poeziei românești. Depășind cărțile de început, suprarrealiste, ce vedeau un poet de multilaterale posibilități — continuă nota — și chiar volumul «Cele mai frumoase» apărut la Editura Albatros, 1970, numeroasele volume ce au urmat, cu conținut mereu nou și «într-un limbaj artistic din cele mai prețioase», dovedesc continuul progres al poetului.

De un deosebit interes s-a bucurat volumul Gabrielei Melinescu: «Jurămint de sârmă, castitate și supunere». Deși poezia ei e considerată ca amintind de cea a lui Ion Barbu, George Bacovia și Nichita Stănescu, se distinge în ea și «o direcție nouă, spre o atitudine mai mediativă în fața vieții, punctate cu invocări către demiurg pentru readucerea lumii la plenitudinea ei inițială. E subliniat faptul că poeta e preocupată de valorile spirituale, în timp ce confrății ei din vest, merg pe «calea egocentrismului lor, fie minioși pe realizările trecutului, fie mulțumiți de propria lor ignoranță».

Interesul manifestat de revista *Books Abroad* față de literatura noastră nu poate fi decât salutat cu grațitudine și căldură.

PETRONELA NEGOȘANU.

Corectura: LIDA IGROȘIANU

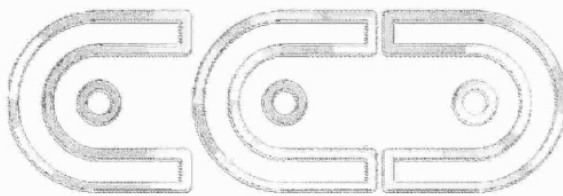
Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»

Secolul 20

REDACȚIA: CALEA VICTORIEI, 115. TEL. 90.71.28
ADMINISTRAȚIA: SOBEAUA
KIBELFF, 10. TEL. 16.33.99
BUCUREȘTI

Lel 7

43 804

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

